

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ain clare verstantnus in tütsch

Reuchlin, Johannes

[Tübingen], 1512

Inripit domini victoris viri [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-271683](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-271683)

Incipit domini vi

ctoris viri religiosissimi et optimi Liber secundus In quo pri-
mū p̄grediunt iudeus et christianus de fide nostra et alijs re-
bus diuinis disputaturi Et in quo ipse Victor sacerdos tanq̄ ar-
biter electus et iustus christiani dicta confirmat.

Capitulum primū In quo dñs Victor declarat quibz verbis
cuq̄ iudeo loquēduz sit Quibus iā auditis iudeus suam fi-
dem proficitur et tres semp sunt p̄sone interloquētes.

Considera igitur o christiane atq; finge hic nunc coram te iudeū
quēpiam astare: cum quo tibi in confictū p̄grediendū sit. Cō-
sidera inq; qualem te cum illi exhibeas et quo nam modo con-
datis et tentes cum illo Et forte cum hoc pacto p̄ponis ex q̄-
dam animi tui simplicitate pro veritatis scz p̄ditione. Victor o
iudee me tui miseri nō parū: quorūtes te intueor. Et nō modo ergate h̄ et or-
ga quēlibet vestrū de tua gente hac animi cōpassione teneor. Nunc scz q̄
hōies ipsi sitis et ad imaginē et similitudinē dei creati p̄inde atq; nos christianū
Nec quidē verba tua o christiane blanda admodū sunt ac talia que ille p̄-
facile et audire et ferre poterit Unde tum protinus ad ea ipsa ille ira respo-
det. **Judeus.** Charissime dñe seu quisquis es qui mihi tam blāde
colloqueris. Gratias habeo in primis tibi. Sed quid est cur mei adeo mi-
sereris vt als? **Victor.** Atq; hec quidē ille quāq; ex te rursū inter-
roget: cur nam sibi ita cōpariaris. facile tamē oīa alāduerit. attendit p̄sīde-
rar atq; intelligit. Siquidē breuissime ille ad quem interrogata respondit.
Dñm video vos iudeos induratos. p̄sus et mēre oīa obstinata contra ip-
sam veritatē nisi: adeo vt iā decreuī sit vos omnes eternaz portus subire ac
p̄peti dānationē q̄ verā et christianā suscipe et amplecti fides. **Judeus**
Uiderur id ita tibi o christiane nostram fidē nō esse rectā et verā. Nōdū
eam audisti neq; exa lasti satis vt arbitror. **Christianus** Liber sane
audire eā. **Judeus** Neq; piger me recēdere eā vt audias neq; pudeo
nos vnq; nre fidei. Siquidē ex lege nra admonemur et senes et puuli: nos
mūne vereri oportere si de fide nra interrogati fuerim? qn̄ potius palā eā
corā principibz atq; regibz. hylari fronte p̄ficere ac enarrare. Est autē apud
nos liber: cui titulus est Accroni? millin In eo scriptū est. Populi p̄grega-
bunt vt fluxus maris et interrogabūt nos de fide et religioe nra. hunc libz
Rabbi nostri iccirco nō h̄ reliq̄runt: vt ex eo discam? qd̄ cuiq; interrogantē
seu disputārī nobiscū de secta nra r̄fidere debeam? ne facile retroze aliq; ob-
igratiōe deſiciamur. **Christianus** Audiam? autē **Judeus** Audi igit
qm̄ hec fidei nre forma est. Credo in deū oīporentē qui ab eterno sp̄ fuit et ē
et erit in eternū vsq; sp̄ quiq; celū et terrā et me et te et alia oīa que in celo et in
terra exiunt ex nihilo creauit. In hūc inq; deū credo. Quid igit? Uideor
ne tibi ob h̄mōi fidē p̄itur? ac dānand? in eternū. Est ne fides hec nra satis
vobis probata et recta ac talis q̄ tenētes eā saluare queat?

Victor. Ecce mi christiane: ecce in christiane charissime. Sic illi suas
audēter magnificēq; pponit ac pferetur fidē. Atq; hinc est q; soleo all
qñ vehemēter quide; admirari multoz inter vos simplicitate; ne dicā de
mentiaz: qui id satis vobis esse putat; si ex sermonib; tñmō illis. q; vulgo
ad populuz vestrū fiunt: docti fueritis ea que rēdicatis: si cui iudeo vobis
disputādi locus pcedatur: fallimini certe. Optet em̄ et te et quēlibet de vob
in sacris lris plurimū vcrfatū esse et ea ipsa que ibidē legeris renacissima re
nere memoria. Quo alioquin pacto: dico christiane: poteris illius refellere
ac improbare fidē: que verbis ab eo, pposita est tā magnificis et pulchris et
forte mirabilib; tibi et vix inexpugnabilib; a doctis et in lege v̄ra peritis.
Christianus. Nec omnia et nos quoq; credimus o iudee. **J**udeus.
Non est ergo inter nos dñā vlla: Quid igit est qd̄ nostros: vsq; adeo
miseris: **C**hristianus. **I**lla quidē que taz dixisti: credere tñ: non
sufficiat ad salutē qm̄ plra addere oportet: si v̄s fideles et cē et dīa debeam?

Caplm. ij. In quo iudeus dicit se moysi libris tñ crede
re nec legē suā vllō mō augendā esse. q; q; iudeus pestifer sue
legis nullaz modo rationez habeat.

Iudeus. Id ipsum sane qd̄ mō dixisti iam dudū exploratum
habui. Et quo nā pacto aut horarū tandē vestro efficere poteris
ris: vt plura credam? q; a moysi legislatore nostro nobis tradi
ta sint: qui et ipse hec omnia diu antea prenouit. Et nos iccirco ne
quid vltra admitteremus sepius pmouefecit. Deut. iij. Nō ad
deris ad verbū qd̄ vobis loquor nec auferes: ab eo. Sed nec id quidē mo
yses solū pcepit. vtz et alij q; ex pphetis plurimi. Prouerb. xxx. Ne addas
quicq; verbis illius: et arguaris inueniantq; mēdax. Et hec etiā in lege v̄ra
(si dicere pmittra) ita vobis pcepta habētur Apoē. vlt. Si quis apposue
rit ad hec apponer deus sup illū plagas scriptas in libro isto. Et si q; dñi
uenerit de v̄bis libris: pphete huius auferet deus ptez ei? de libro vite. et de
ciuitate sc̄a. Qm̄ et hec oia deū patrē nostrū multo ante tmo ab eterno p
sciuisse quibus et nos ita pmoneret: restat: **I**ds. Et om̄s vias meas p̄uidi
sti. Nō em̄ arbitrandū est deū frustra nos toties pmonitos voluisse talituz
verboz. Deut. xij. Quod p̄cipio tibi hoc tñ facito. nec addas quicq; nec mi
nuas. Id autē verū esse deū videlicet ipsum nos pmonuisse toties cauendū
nobis esse ab his q; nos a via recta seducere conantur. Hinc q; licet audire.
Prouerb. p. Prohibe pedem tuū a semitis eoz. **I**dedes em̄ eoz ad malū
currū. Id q; nunc scias vellim vir charissime me his smonib; tecū nō ma
gis agere q; cui vno quolibet de secta vestra. Verū qm̄ p occasione tā id ita
euenit. vt disputatio ista inter nos suscepta sit: fit vt tecū loqns: hec v̄ba ex
animi sentētia ad reliquos tue gentis etiā dixerim caudez. Qd̄ autē hec q; su
pra dicta sunt ita plane sese habeāt: iam hinc auscultare potes Deut. xxv.
Et non declinaueris ad dexterā: nec ad sinistrā. **I**tē ibidē Maledictus qui
non pmanet in sermonib; legis huius. nec eos ope pficiet. Et dicit ois popu
lus Amen. In sup q; iureiurando statuit atq; pfirmavit dñs q; populus
eius crimus. Exod. xxiij. Recordare Abraaz et ysaac et israel sermonū tuoz
quibus iura sti p remeti p̄suz dicēs. suscribit te dñs populū suū sanctum
sicut iurauit tibi. si custodieritis mādata dñi. Nec ergo tantarum scriptu
rum testimonia nihil facitis o christiani. Ex his vos amonere cogit

est atq; auertere conamini. Quid si vestrum alicui hereditarij libelli p
 reatu illius testatione relictu essent: nunquid castos illos vanosq; & irritos
 abiudicari abireq; sineret. Credo certe id nime futurum: nisi demes ille pro
 fus & non ronis compos fuerit. Nā meminisse iam debetis illud Thobie.
 Nō ab alio oderis fieri tibi. Vidi ne aliqui alteri facias. Quo fit: vt si vere
 vos tāgar moneatq; nostri miseria (vt dicit) Plulere potius debetis nō b
 ne i vilo pacto vnq; a lege nostra declinem? h in ca mag; atq; magis pseue
 remus iuxta Moysi traditionē necnō p dei infinitā misericordiā expectem?
 dum veniat q; vterus est saluator noster messias Leuit. xvi. Atq; etiā cur
 essent in terra hostili: nō penitus abiecti eos: neq; etiā sic despecti vt psumere
 tur & irritū facere federis mei pristini: qm̄ eduxi eos de terra egypti in cōspe
 ctu gentiū vt essem de^o eoz rē. ¶ Victor. Necquidem spes illis & sa
 lus vna iudeis oibus: quā in hoc seculo hnt p̄cipuā. de qua & multa apud
 eos scripta extrant & plura etiā scribi possent. Luz autē nihil aliud p̄ter idip
 sum habēt quo se rucant: rum illud postremo respondere solent: qd & vlti
 mū sibi refugiu hnt. Tā rsi: inquit: relictū sum? i manib; inimicōz nō stro
 rum: nihilo tamē minus a deo oīporēte: in quē credim? & speram?: nō relin
 quemur in eternū. Hanc certe spes oīs p̄cepimus firmissimā In hac p̄se
 uerare ppositū nobis est. hec illi. Tum vero o christi ane huic tu quidē fac
 le sic & tā egregie suā fidē pponēti rīdere poteris p̄sertim q; illam non siue
 Moysi auctoritate & reliquoz p̄phetarū testimoniis corroborare nitatur.
 ¶ Christianus. Quēcumq; igitur moysi auctoritate hactenus in medijs
 adduxisti bone vir ad corroborandū videlicet fidē vīam: & nos accipimus
 christiani illisq; p̄ eque vt vos iudei credimus Et licet Abrahā pater vester
 longe ante moysen fuerit sedm̄ scripturas vestras Mabeatissq; in libris ve
 stris ipm̄ Abrahā in medio mūdi collocatur a deo: vt esset colūna & robur
 oīm gentiū & qui fide & virtute eorū gestaret mundū Sine quo nihil pro
 fus qd ad salutē generis humani p̄tinet se facturū dixerit de^o Genē. xvij.
 Dixit dñs Num celare poterō abrahā que facturū sum. Ecclia. xxiij.
 Abrahā magnus pater multitudinis gentiū & nō est inuentus similis il
 li in gloria. qui p̄seruaret legē excelli & fuit in testamēto cū illo Jurciurādo
 dedit illi gl̄iam in gente sua crescere illum Esaie. li. Atq; dicit ad abrahā p̄ter
 vestrū Hec autē quāq; p̄ oīa ita sese habeant: de creatione tamē vntueri ne
 verbuz quidē facit Et vos moysi dūtaxat creditis Qui tamē & nos christia
 ni ea in p̄te credimus. & libris vestris non minozē fidē vobis habemus ne
 q; in aliquo excedimus. aut transgredimur ex hīs que moyses scrip̄ta reli
 quit. Et ne christus quidē vnq; saluator noster ab illo digressus est Scim?
 nanq; moysen fidelem domini p̄phetam fuisse atq; in omnibus suis ope
 ribus mitem & mansuetū Numeri. xij. Erat em̄ moyses vir mitissim? sup
 oīes homines. Ne non talis seruus meus moyses qui in oīm domo mea f
 delissim? fuit & est. Dic moyses & p̄pheta domini p̄ssim? legez vobis
 tradidit decalogi: sed quam debite ritēq; non obseruatis ipsi Mos vero q;
 ab illo eam non accepim? seruamus nihilomin? eā & credim? ei.

¶ Caplm. iij. Quomō iudei tanq;
 mendaces & falsarij suas leges contra
 propria augent decreta & se paucos ef

QUam autem dicatis vos o Iudei dicit vobis precipisse: ut neque quicquam ad legem addatis neque ab ea auferatis quicquam. Id ipsum minime quidem vos ipsi seruatis. Quod equidem esse verum ostendit argumentum Plurimi enim de gente et secta vestra in alijs regionibus pcul abhinc extant iudei: qui moysi precepta longe aliter ac melius fore et tradunt et seruant qui inter vos coraym appellatur. qui nec yfuras committunt: ut vos vtiq; facitis. Unde et hi viri saducei creduntur. Quod autem vos Moysi precepta legemq; minime seruatis. Hinc quoque aduertere licet. Quod Rabbi atq; doctores vestri ea amplissime auxerunt ad numerum scilicet centum. xvij. ad que obseruanda eque obligamini et astricti estis et illoz instructione omnes et senes et iuuenes et quiccuq; inter vos annum agit decimulterentium atq; ad illa decem que a moyse accepistis. Nihil ergo ad decem illa priora addidistis contra moysi traditionem. Illos quoque christianis eandem legem habemus ut nihil aut addamus aut subtrahamus his que nobis in sacro euangelio et in reliquis noui testamenti scripturis a sanctis apostolis traditis proposita sunt credenda. Ecclesia. xvij. Non est minuere neque adficere nec est inuenire magnalia dei. Esai. xxx. Nec est via ambulare in ea et non declinetis neque ad dextram neque ad sinistram. Hanc vos iudei multa amplectimini precepta: ac cum pauci numero sitis comparatione aliarum gentium que sunt in terris: vultis tamen videri et nobis christianis et ceteris alijs longe meliores. ¶ **Vicior.** Hic quidem mos tenendus est vobis o christianis ut in gensose imo caute cum illis agatis: quotiens disputatione aduersus illos insre staturis. Quapropter et scire debetis: si nonnuquam vobis congreduendum cum illis in certamen est: ut neutriusque animu vestru a sacris litteris. Hoc est a scripturis et veteris et noui testamenti amoueatis. De preceptum itaq; facietis: si in eis nocte dieq; insudaueritis. Idq; vobis eque cauendum interim: ne sinatis illos a principali degredi materia inter disputandum. verum ut in eadem semper ipsi permaneant. Alioquin facillime derubabunt vos a recto tramite. Siquidem is illis conatus est totus: precipue vero vbi textus scripture contra se profertur senserint. Et si obsequia illis que pauciores sunt ceteris nationibus: id minime ferunt indigna verum potius contra libentissime audiant. que id magnifaciant et pro gloria quodammodo ducant. Siquidem tanto se nobiliores arbitrantur. ¶ **Iudeus.** ¶ **Hanc ob causam crede mihi o christiane que pauci sumus nos pre ceteris gentibus et populis deus elegit magis. Deuterono. v. Et elegit vos esse omnibus sitis populis pauciores. Iudith. ix. Non enim in multitudine est virtus tua domine Job. xij. Qui multiplicat gentes et perdit eas. Esdre. iij. cap. vij. Multi quidem creati sunt pauci autem saluabuntur. Et in vestra quoque lege: ni fallor: scriptum est Multi que sunt vocari pauci vero electi. An non inter metalla auri pars minima est: et tamen multo precellit ceteris metallorum generibus. Ediuerso autem inter herbas atq; plantas que herbe aut plante vilissime sunt abiectissimeq;: vbiq; fere magis abundat. Quod si multitudine perfectionem arguat. ostendatq; in gentibus et populis virtutis nobilitatem: profecto ipsi gentiles longe erunt vobis meliores que plures reperiantur multo que vos estis.**

De contra euent. vt in multitudine semp malor repletur Iniquitas Exod.
xxij. Non sequis multitudinē ad faciēduz maluz **Esate. ix.** Multiplicasti
 gentē non multiplicasti leticiā **Nachab. p. c. iij.** Non rinueritis multitu-
 dinē eoz ⁊ imperū eoz ne formidetis **Nachab. p. c. v.** Et ecce popul⁹ mul-
 tus cui nō erat nūerus. **Victor.** Ecce charissime iam primū os illi ⁊
 laxasti ⁊ apuisti. **Christian⁹.** Videtis mihi o iudee longe aberrare
 a vero ⁊ incidisse in impietate quandā. Creditis em̄ a deo res haud aliter ge-
 ri q̄ ab agricolis: qui nō nunq̄ sua illudicū frustanturq̄ spe. post longas
 tandē expectatiōē future messis videris mihi q̄ in eo tibi plurimū cōpla-
 cere q̄ numero estis ceteris gētibz ⁊ nationibz pauciores. Et nos q̄dem
 christiani ingenue facemur deū vos elegisse pre ceteris populis orbis terra-
 rum. verū nō ob vestra probitate aut veritate illaz si q̄ est qua hō deo gra-
 tus efficiat. Tam ⁊ si patres vestri p̄mi illi multa laude p̄dicant in diuinis
 scripturis. Sz a quibz vos tū maioribz longe estis abstulites. **Uñ sep̄cu-**
mero post illos p̄p̄tus dure ceruicis a deo rephensi estis. Deut. ix. Scito
 ergo: q̄ non p̄pter iusticias tuas dñs deus tu⁹ dederit tibi terrā hāc opri-
 mā in possessionē. cū durissime ceruicis sis populus. **Uñ ⁊ ip̄m ter in eodē**
loco moyses ipse vester repetit. Igitur q̄ a deo gēs electa fuistis ab initio ⁊
ante alias gētes: nō id merita vestra exigerūt: s̄ p̄pter Abraam patre vestrū
dñs vos potius elegit. Ezechiel. xxxvi. Non p̄pter vos ⁊c. An adhuc tibi
 videtur deū sua v̄litate atq̄ p̄posito illudum frustratūq̄ esse vnq̄: illudū
 atq̄ frustrari aliq̄ falleres. p̄fecto. Non em̄ odit deus multitudinē hōim
 v̄l: ais. Sz hec facit semet odibilem deo. **Hec aut̄ ita sese habere testant sacra**
eloquia. Gen. xxij. B̄n̄dicaz tibi ⁊ multiplicabo semē tuū sicut stellas celi.
 ⁊ velut arenā que est in litore maris. **Ecclia. xiiij.** Ideo surcūrando dedit
 illi gl̄iam in gēte sua. crescere illū quasi terre cumulū ⁊ vt stellas exaltare se-
 men ei⁹ ⁊ hereditare illos a mari vsq̄ ad mare ⁊ a flumine vsq̄ ad termi-
 nos terre **Dee. p.** Et erit nūerus filioz israel q̄si arena maris: que sine men-
 sura est ⁊ nō numerabit. Qui igitur mādāta dei nō vultis suare ac spernitis
 facitis vos ipsos deo odibiles. Hinc q̄ sit vt q̄ mala vos alijs gētibz face-
 re vultis: faciat vobis illa deus. Qui ⁊ p̄der vos tandē. ⁊ de medio vos de-
 lebit. **Nā scriptū est. Nō habitabitis in ea longo tēpore: s̄ delebit vos de-**
minus atq̄ disperget vos in om̄s gētes. Illud hinc q̄ rursus p̄firmat Deu-
tero. xxvij. Et sicut ante letatus est dñs sup vos bene vobis faciens vsq̄
 multiplicās: sic letabitur disperdēs vos atq̄ subuertēs vt auferamini de ter-
 ra **Deut. iij.** Testes inuoco hodie celū ⁊ terrā dco p̄turos vos et de terra
Hiere. iij. Et remanebitis pauci in nationibus. Et assumā vas vnū de ciuitate
 ⁊ duos de cognatiōe. **Uñ hodie nūc implet: cū nunc hīc nunc ille nunc**
alij cōplures ex gēte ⁊ secta vestra ad christianoz fidē accedūt agnoscentes
errore suū. quo hacenus implicati crāt. Quapropter ait dñs de vobz. Inu-
meri. xxvij. Et quicqd̄ illis cogitauerā facere: vobis faciam. Atq̄ hec quis-
 dem mala hīc nunc oziri incipiūt sup vos ⁊ vsq̄ in sempiternū durabunt.
Ab die. p. Et transmigratio exercitus hui⁹ filioz israel omnia loca chana-
 neoz vsq̄ sareptam sidonorum.

Caplm. iij. De duricia. ocio. ingratitude iudeoz et victi-
eū gēlici interpretatio et quō cū christianis malint q̄ auz gen-
tibus esse. Christianus cōtinuat.

constat Deut. viij. Sicut erudit filiū suū homo sic dñs deus tuus erudit te
 Quanto igit afflicto hec maior qua nos affligit deus. rāto et maior: seq̄
 tur p̄pitiario dñi dei nostri: Deut. vbi sup̄ Et postq̄ affligit ac p̄buit: ad
 extremū miserus est tui Malachie. iij. Et parā ei sicut vir parat filio suo
 seruienti sibi Dicit p̄mo Et erit in loco vbi dicitur eis non populus meus
 vos: sed dicitur eis: filiū dei uiuentis. Et nos certe sumus populus eius pe
 cularis. Deut. v. Te elegit dominus deus tuus ut sis ei populus peculia
 ris. Malachie. iij. Et erunt mihi dicit dñs exercitū in die qua ego faciam
 in peculium et parā ei sicut vir filio suo seruienti sibi. Quid q̄ nos q̄ su
 mus pueri illi quos dñs ipse plantauit nobilissimā vineā Eugaddi Eze
 chiel. xlvj. Regū. i. ca. xxiij. Lantico. p̄. Esa. v. Lantabo dilecto meo canti
 cum patruelis mei vinee sue. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei
 Hieremi. ij. Ego em plantauit te vineā electā semen verū. Nos item sumus
 vinea illa quā de egypto dñs transtulit. Ps. Vinea de egypto transtulisti
 reiecasti geneses et plantasti eā. Vanc sane vineā dñs manibus suis p̄pa
 rauit atq̄ formauit. Exod. xv. Introduces eos et plantabis in montē herē
 ditatis tue sanctuariū tuū domine qd̄ firmauerit manus tue Vtrum hāc
 vineam coactus sum deserere ob fraudē falsorum fratrum meorū: qui me pesti
 mo circū uenire dolo ut eam custodire non permissem Lantico p̄mo filiū
 matris mee pugauerūt p̄ra me. posuerūt me custodem vineas. et vineā me
 am nō custoditū Vinea facta est ut cum floruerit ipsa et vulpibus demoli
 ta sit et conculcata. Lantico. ij. Capite nobis vulpes puuias: que dem o
 liuntur vineas Nam vinea mea floruit Treno. v. Propter montē syon q̄
 disperse vulpes ambulauerūt in eo Sed tu domine deus virtutū (inque
 regis p̄pheta) conuertere respice de celo et visita vineam istā et p̄ficeā quā
 plantauit dextera tua Hec quidē nobis salus adhuc atq̄ spes relicta est a
 deo et si videamur vob̄ christians prorsus derelicti Itaq̄ nos affligere ad
 certum tps̄ statutū est a deo p̄pter nostri castigationē ut dictū est: verū nos
 in eternū p̄sequi velle hūmā afflictionib̄ (ut vos dicitis) irrationabile pro
 fus est et p̄ra dei naturā atq̄ bonitatem Psalmista. Castigans castigauit
 me dominus et morti non tradidit me Non em arbitrandum est deum mē
 dacem vnq̄ fuisse ut homines plerumq̄ sunt Numeri. xxij. Non est deus
 quasi homo ut mentiar nec ut filius hominis ut mutetur Regū. i. ca.
 xv. Neq̄ em homo est ut agat penitentiā Dicit. xi. Quoniam ego deus et
 non homo Neq̄ vero id q̄ cum dicitis deus nos hic et in futurum castiga
 tuos rationi p̄sonum est Non em punit deus bis in diuinitate In
 die etiam sit ut tam pauci simus Certe mi domine nō videm
 ut vos christiani satis istam et nobis aut de nobis quorūdam
 Thobie. xij. Quoniam et flagellas et flagras

**Capitulum Sextum In quo iudeus sermo
 nem suum continuans: dicit quid de illis sentit
 at qui a sua fide recedentes baptisantur.**

Quod autem dicitis nobis o christiani deus et nostris nūc hūc
 nunc illum per inspirationem asserere atq̄ eos ipso esse qui
 a nostra religione recedentes ad vestram fidem p̄uertunt In
 die etiam sit ut tam pauci simus Certe mi domine nō videm
 ut vos christiani satis istam et nobis aut de nobis quorūdam

abitionem papere quasi illos nostri pudeat plgeatq. verum emuerd id e
 alia causa accidit & longe illi diuersa atq; p̄traria. **D**icitur igit no s̄ h̄mōd
 quicūq; nostre renūtiātes fidei restā iam potius amplectunt religionem
 p̄similes esse pomis caducis et fructibus omnino corruptis & a vermibus
 cotrosis Qui leui etiā vento concussa parump̄ arbore facile decidūt Quā
 propter minime expeccare possunt debitam sui t̄pis maturationey veluti q̄
 integra sunt poma & ab vermibus illesa p̄manēt Quod vt ita esse credatis
 audite psalmistam Et erit tanq̄ lignus qd̄ fructum suū dabit in tempore
 suo & folium eius non defluet & omnia quecūq; faciet prosperabunt **E**saie
 41. **Q**uod excedimus quasi folium vniuersi & iniquitates nostre quasi ven
 tus abstulerūt nos. Tales p̄fecto sunt qui tam facile a nobis recedūt: Nē
 si em̄ corrupti iam essent neq; a fide nostra declinarent Et h̄mōi quantum
 cuiq; etiā corrupti & a malis morib; dep̄uati sint vobis tamē christiani
 maxime idonei gratissimiq; habētur atq; sunt Et hec quidē ita longe p̄ede
 sinata esse a deo & p̄ p̄phetas tandem verbis exp̄ressa atq; manifestata: nē
 est vel parū in litteris sacris versatus qui dubitet **N**ecessarium quippe est
 vt noxie sterilesq; herbe plus eradicentur: q̄ possint herbe feliciores ad ma
 turitā p̄uenire **Q**uonia etiā in lege vestra: ni fallor: obseruatur est zizania
 impedimento esse quo minus bone fruges ortum suū adipiscā queāt. Sic
 vtiq; purgabit nos deus velut aurum & argentū: veniū demū in nobis re
 linquatur imundus **H**inc q̄ magis illi accepti erimus **M**alachie. 4. Et
 colabit eos quasi aurū & argentum. & erunt d̄no offerentes & placebūt d̄no
Esdre. 1. ca. xvi. Tunc patebit p̄batio electro: ū meoz. vt aurū quod p̄ba
 rur in igne p̄s. Quonia p̄bati nos deus. igne examinauit sicut examina
 tur argentum

Capitulum Septimū In quo exponit iude
 us quare a Moysse sui sepe castigati sint. & quare
 terram promissionis non intrarunt.

Quod autē obijcitis nobis. nos sepius a Moysse castigatos
 & correptos esse. qd̄ quidē si sane intellexeritis mīme tam faci
 les essetis ad improperandū nobis **S**iquidē illō sacrū est vt
 tanto diligentius nos a p̄culis p̄seruaret An non vulgo dicit
Malo verbera p̄ferre p̄bi cuiuspiam hominis: q̄ oscula ini
 mica adulatoris Et certe melior longe est correctio inimici manifesta quam
 amor absconditus **P**rouerborum. xcv. Meliora sunt vulnera diligentis
 quam fraudulenta oscula odientis. Et vos q̄ o christiani in euangelio ve
 stro scriptum habetis: si recte recolo: quod pastor boni: s̄ sum̄ opere curat
 animam suam pro ouibus suis ponere **Q**uapropter adm̄: nemur frequē
 ter **N**umeri. 1. v. Ne sit populus domini. sicut oues sine pastore Et an
 non Moyses ipse sepe numero vitam suam pro salute nostra posuit. **E**xo.
 di. xxxij. **A**ur dimitte eis hanc noxam: aut si non vis: dele me de libro tuo
 quem scripsisti **N**ostra quoq; causa factū est quo minus illi & fratri aaron
 in terram p̄missionis intrare licuerit **N**umeri. 14. dixitq; dominus ad
 Moysen & Aaron quia non credidistis mihi vt sanctificaretis me coram
 filiis israel: non inducatis hos populos in terram quam dabo eis. **D**eus
 ero nom̄. micelimo secundo. Et non sanctificastis me inter filios israel.

filij dura facie et indomabili corde sunt: Neque vero vos tam estis veri israel
filij sed filij ethiopum potius. de quibus scriptum est. Amos. ix. Nunquid non
erit filij ethiopum. vos estis mihi filij israel ait dominus Osee. v. In domino parari
tari sunt qui filios alienos generauerunt Que eadem verba exponens Rabbi
Salmon ita scribit Quodadmodum inquit: aspectu terribilis est ethiops ita
populus meus in prauis suis opibus videri potest atque est talis Brutus pro
fecto populo ille quem dominus ipse sibi plantauit. quem et manus eius formauerunt
Exodi. fr. Populus tuus iste quem possedisti introduces eos et plantabis in
monte hereditatis tue firmissimo habitaculo tuo quod operatus es domine Ne
pro vos hec mine aduertistis. sed murmurastis aliquoties contra Moysen
murmuratione iniqua Numeri. xiiij. vbi quo multitudo hec pessima mur
murat contra me Psalmista ex. Non crediderunt in verbo eius et murmurauit
runt in tabernaculo suis Tentastis aliquoties dominum deum vestrum in deserto
et offendistis eum sepe. tum maxime cum ille maxime vos beneficeret educendo
vos de terra egypti: ubi et serui et captiui tenebamini Tunc vos primum
deo rebelles expulistis et contra eum murmurastis ut est videre apertissime. Exo
di. xiiij. fr. xvi. xvij. Item Esdre. iij. capi. primo. Et vbi murmurastis.
ob hec itaque atque alia homini scribit de vobis Rabbi Salmon tale exemplum
inter exponendum ea que memorata sunt Quidam inquit: erat homo filium
puerum in humeris gestans quod ex itinere fatigatus iam puer ille comitari pa
trem non posset Verum occurrentibus atque allantibus patri cantibus filius cla
mare cepit pater o pater ubi es tu ubi es inquit Indignatus ob id pater: et me
rito puerum humeris dimittit in terram cum furore Et queris tu quidem adhuc
vbi ius: et tamen insides humeris meis Ad hunc sane modum iudei compet
sunt facere: cum ex egypto dominus eos educeret Nam licet cum illis semper esset et
vbiq; nunc eos procedens. nunc a tergo subsequens Illi tamen id mine aduer
tere volentes clamauerunt sepe semper ubi est deus noster. ubi est autem Num re
liquit nos Exodi. xiiij. Tollensque se angelus dei qui predebat castra Israel
abiit post eos. et cum eo pariter columna nubis priora dimittens post tergum ste
tit inter castra egyptiorum et castra israel Et erat nubis tenebrosa et illuminans no
ctem ita ut ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent Nec quidem do
minus pro illis sollicitus fecit Verum illi ingrati clamauerunt diffidentes Exo
di. xvij. Quod ne deus in nobis an non Hinc factum est non ab re ut in terra ille vos
deiceret atque relinqueret aliquantisper A quo item et permissum est ut a
canibus amalech in via dilaceremini Verum tamen non ad exitum vestre
gentis omnino: sed ut hoc pacto digna castigatione afficeremini Unde de
vobis ita scriptum est: Venit autem amalech et pugnabat contra filios israel in
rapha. Deut. xxxi. Vere quod non est deus mecum irruerunt in me hec mala Equi
dem vos estis filij vtriusque illi quos ipsemet dominus et enutriuit et exaltauit
Verum illi vos ut ingrati in memores omnis beneficii hostes spercistis
Esai. i. Filios enutriui et exaltaui ipsi autem spercuerunt me: Hinc sane facti estis
filij impij qui minime curastis seruare legem dei vestri Esai. xxx. Filij nolite
res audire legem dei Quid quod offis prophete vestri de vobis et de vestra duritia
scribunt quod quam sepius dominum deum patrem vestrum ad iracundiam contra vos pro
uocastis Numeri. xiiij. Et tentauerunt me iam pro decem vices. Nec quidem sunt
verba dei vestri que per prophetas vestros ille loquitur est Et vos tamen de vobis
sacrabundi magna predicatis ac dicatis Dominus deus noster visitabit vultus
nos. quoniam filij eius sumus quos et de egypto eduxit et quos in deserto precessit

vt viam quam ambularem monstraret quod certe Ideo factum esse p̄nt
vt memores semp tanti beneficii essetis Exodi. xij. Om̄s aut̄ p̄cedebat eos
ad ostendendum viam per diem in columna nubis ⁊ p̄ noctem in columna ig
nis vt dux esset itineris

I Caplm. x. In q̄ dicit ch̄stian⁹ iudeos olim fuisse vine ⁊
deco plantatā. s̄z nūc ob eoz delicta penit⁹ radicata

Nunc autem dicit vos quidem eos esse quos ip̄e dñs nobilissi
mā vineā suā plantauit atq; p̄e ceteris elegit: illd̄ sane nō nego
immo vos transtulit de loco deserto in locū optime cultū h̄ est
in locū hereditatis sue Osce. ij. Quasi vvas in deserto inuenit
israel Deut. xxxij. Inuenit eū in terra deserta in loco horrois et
valte solitudinis Ps. Vineā de egypto transtulisti cecisti gentes ⁊ plan
tasti eā. Luz aut̄ rursum hinc ais Iheremiā quoq; de vinea illa memorare
Id̄ quidem placet Sed tu tamen audi nūc ea etiam que paulo post idem
ille ibidē ait hiermie. ij. Ego aut̄ plantauit te vineā electam: ⁊ om̄e semē ve
rum Quomodo p̄uersa es mihi in prauū vinea aliena Et de Esaia q̄ testi
monū affert quēadmodū ⁊ ip̄e hāc vineā laudat ⁊ p̄mendat Esaie. v. Me
rabo dilecto meo canticū patru eius mei vinee sue vinea facta est dilecto meo
in cornu filio olei Et sepiuit eā ⁊ lapides elegit ex ea ⁊ plantauit vineā de
stam ⁊ edificauit turrim in mediō eius ⁊ torcular extruxit in ea ⁊ expectauit
vt faceret vvas ⁊ fecit labruscas Nec q̄dem vt p̄rim p̄ te sunt. ita p̄im con
tra te Nec tamē minus aduertere debuisses que idem. p̄pheta eodem in
loco deinde post subiūgit Nunc ergo (inquis) habitores iherusalem ⁊ vi
ri iuda iudicate inter me ⁊ vineā meā Quid est q̄d vltra debuit facere vinee
mee ⁊ nō feci ei. an quod expectaui vt faceret vvas ⁊ fecit labruscas Et nūc
ostendā vobis q̄d ego faciā vinee mee Auferam sep̄e eius ⁊ erit in dirēp
tionem. diruā maceriam eius ⁊ erit in cōculatiōem ⁊ ponā eam deserta Non
purabis ⁊ nō fodies ⁊ ascendēt sup̄ eā rep̄es ⁊ spine ⁊ nubib; mādabo ne
pluant sup̄ eā imbrēm Vineā aut̄ dñi exercitū domus Isrl̄ est ⁊ viri iuda
germen eius delectabile ⁊ expectaui vt faceret iudicium et ecce iniquitas.
Hinc (credo) apte iam agnoscere potes quāto labore vineā illam colueris
hoc est: vt aptius loquar: neglexeris atq; destruxeris Esaie. iij. Vos em̄
dep̄asti estis vineam meā. Quapropter non germinabit post hāc amplius
nec fructū afferet vnq; Abacuc. iij. Ficus em̄ nō florebit ⁊ nō erit germen in
vineis Nōne ergo tu vinea facta es sicut vinee sodomoz ⁊ gomorre: Deu
tro. xij. ⁊ vinea sodomoz vinū corū ⁊ de suburbanis gomorre vva co
rum. vva fellis ⁊ botrus amarissimus fel draconū vinū eoz ⁊ venenū aspi
dum insanabile Proverb. vi Quousq; igitur dormies in malicia tua o p̄
ger An nondū te mouer aut tangit q̄d Salmon conquerit de vobis Pro
verb. xij. Per agrum hois p̄gri transtui ⁊ p̄ vineam viri stulti ⁊ ecce torū
repleuerūt vitice ⁊ operuerūt sup̄ faciem eius spine ⁊ maceria lapidum destru
era erat Quod cū vidissem piger vsq; quo de somno conserges Tota sane
vineā tua iam inculta iacet Et torcular nūq; conspicitur Tu autē respice
nunc demū ⁊ p̄stilo acquiesce Jacob patris tui qui te sane docuit quēadmo
dum vineam coleres. cultam seruares. seruata fruereris Genes. xliij. Signa
ad vineam pullum suum ⁊ ad vitem o fili mī asinam suam. laudabit in vno

stolam suā & in sanguine vespalliū suū. pulchritudo sunt oculi eius vino & Ezechielis .xvi. Et vnxit oleo & vestiuit se discoloribus. Utinā o Jude clabores nō refuges Inuenires sane iam denuo parāam vineā In qua & torcular ecceat summo artificio instructū Quid ergo superest nisi vt illud calcare pperes & fiat vestimentū tuum rubrū De quo quidem torculari ita apud Esaiam legitur. lxiij. ca. Ille formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis sue quare ergo rubrū est indumentū tuum et vestimēta tua sicut calcantiū torcular Torcular calcanti solus & de gentib; nō est vir meū Quod si nolueris & ab se torcular illū pcul abieceris pfecto impunis nō euades Nam de hīs ita dñs pphetam loquitur vbi sup. Calcanti eos in furore meo & conculcaui eos in ira mea Quid ergo o Jude si Jacob pter tuū sequi recuses: ad est Esaias quē sequaris Quid si ne hūc nec illum: seqris saltem velim Michēam pphetam qui te adhortatur vt in tpe in vineā eas ne postea necessitate & tecū iopia coactus ob vanā illi fructū expectari eū tibi ipse maledicas Michēe. viij. Et mihi nō est botrus ad comedendū

Capitulum .xi. In quo est comparatio aquile ad deum & iuda omnes filij adulterini nominant.

Christianus continuat.

Alce iam abunde qdem patet vos vtriq; filios dei fuisse electos: sed qui vos in cōpōs ingratos semp exhibuistis post tanta col-lata acc. praeg. beneficia Exclamare q̄ liber Omnia dei benignitas erga vestrū genus q̄ est ita dignatus est dñs portare in humeris suis velut aquila pullos suos sub alis suis Deut. .xxij. Sicut aquila ad vocandū puocās pullos suos & sup eos volitans expandit alas suas & ducit ea exponētes passim Rabbi vestrū papue aut Rab bi salmō dicat q̄ in hoc differt aquila a ceteris volatilib; qd cetera quidem auces pullos suos portat apprehendentes eos unguis ac sub bris ventres. Aquila at sup alas aut i dorso suo Desc. xi. Pertrahā eos in brachijs meis In quo pfecto inuerti licet quāta sit ipsius aquile erga pullos benignitas & affectio que in sese potius vulnus a iaculatore missa sinat infligi q̄ in pullos suos Eodē quoq; pacto dñs deus tutatus est semp vestrā salutē nocte dicit nūc vos pcedens nūc subsequens a tergo: ne si egyptū repatis vrbibus vos longi psecuti fuissent: eorū tela & icrus in corpora vestra volassent qui potius in tenebras dense noctis Quod & ita factū esse pstat ex glo semarib; vestris que apd vos adhuc extant plurima Sed in testimonio pphetarū in Zacharie .ij. Et custodiuit quasi pupillā oculi mei Quo fit vt: quē admodū antea dixi: vos ita non sitis filij dei legitimi: sed mulieris potius incantatris in adulterio concepti Esai. lviij. Vos aut auguriatris semē adulteri & fornicarie Vos item filij estis p filij quod nō ex me est ait dñs de vobis. Unde & a moysē sepe numero dicit estis filij pater consiliij. Item & tele venenose arance. Esai. lxx. Ne filij dessoris dicit dominus vt faceretis consiliū & nō ex me & ordiremini clam & non p spm meum Et filij itē estis cha naam filij quoq; memphicos. & Taphnes pater tuus amorcus Ezechielis .xvi. Et mater tua egyptea

Capitulum .xij. In quo iudei redarguunt q se auroz argento cōparēt cū mēca sint & inertes

Christianus primum

E us

Quoniam paras esse te auro atque argento que inter metalla optimis
et sunt et habentur quasi vos ipsi inter ceteras gentes multo sitis
meliores ac tales semper videri velitis Sed pro tunc de vobis
Jeremias. Argentum reprobum vocare eos quia dominus pro
ter illos. Esaias. i. Argentum tuum verum est in scoriis. Nec quidem
propterea quia teo Judeo auro comparas atque argenteo ut pote melioribus pasto
ribusque metallis non improbanda ratio venit Verum non satis diligenter ad
uertisti que sit ipsius auri atque argenti proprietas atque natura quam hinc nunc
agnosce Aurum igitur aut argentum quamvis purgetur atque depuretur ad vnguentum
ut autem utrumque ab aurificerelinquitur tam est aliquid in ipso colore pro quo cognov
scitur atque deprehenditur non in totum purgarum Ira et de vobis pro comparato ha
bemus quod et si a deo correpti sitis et castigari relicti tam est in vobis o iudei
prae malicie atque nequie vestre deprehenditur semper vestigium aliquid Quod
sane propheta ipse de vobis iam diu antequam dicit: Treno. iiii. Quomodo obscu
raturum est aurum et mutaturum est color optimus Nec mirum profecto Siquidem
oculi vestri obscurati a deo sunt ut ne ipsi quidem agnoscere possint quantum sit
cecitas et obscuritas mentis vestre Treno. iiij. Oculi gratia est super carbonem
facies eorum

**Capitulum. xiiij. In quo Iudei et bene sine pastore esse dicuntur
et quod sepe Moysen prophetam occiderunt occidere Messiam
vero interfecerunt.**

Dicitis profecto vos ipsi Moysen de vobis dixisse quod eritis sicut
oves sine pastore quod et nunc plane exprimitur in vobis impletum
Quod quidem et optimo iure vobis ita obrigisse nemo nunc est
qui ignoret Quando pastorem verum neque recipere cum neque sequi
dignari estis vobis Iudei quoque ipse dicit de vobis conque
ritur pro prophetis: Esaias. liij. Omnes nos quasi oves erravimus Unusquisque
in viam suam inclinavit Sic fuit sane pastor ille qui vitam suam pro ovibus suis
posuit. Esaias. liij. Pro eo quod tradidit in morte vitam suam Sed et hunc occi
distis Esaias ubi super Propter scelus populi mei percussit eum. Zacharias. xiiij. Per
cutit: pastorem et dispergentur oves gregis Verum et in hunc quoque modum ete
ros vestros prophetas tractastis Quae admodum de zacharia propheta dicit scriptura
est Paralipomenon. ii. capitulum. xiiij. Quae interfecistis sacer templum et altare Ver
ba autem rei geste sic habet Spiritus itaque dei induit zachariam filium iude
sacerdotis et stetit in conspectu populi et dixit eis Hec dicit dominus Quare mal
gredimini preceptum domini quod vobis non proderit et dereliquistis dominum ut de
relinqueret vos Qui tamen congregati miserunt lapides in eum iuxta regis imper
ium in atrio domus domini Neque vero non solum tam crudeliter seculistis semper in
prophetas ipsos sed et in ipsum Moysen qui quidem ea ipsa que de aliis prophetis
futura erant longe antequam diceret De quo et vos ipsemet testimonium exhibe
tis atque plane facimini quod in omnibus quoad expedire sibi videbatur benefe
cerit vobis Sed hec et hinc mihi minime ad advertendum ut mos vester
fuit Et si idem Moyses vos quasi humeris suis gestasse visus sit pro deo tu
velut mater filios suos Numeri. xi. Et cur imposuistis pedes vniuersi po
puli huius super me. Numquid ego precepi omnem hanc multitudinem vel gentem esse ve
hementer beneficentia erga vos quod profuit parum profecto Immo magis obfuit

Siquidem illū septus tentastis occidere Exod. xvij. Adhuc p̄sultum est
lapidabit me Nūeri. xiiij. Lūq; clamaret omnis multitudo: et lapidabo eos
vellet opprimere Sed vt de ill' et moysē cecā. ad verum ventamus mes-
siam cui nec credere vnq; cordi vob' fuit. q̄q; plurima signa atq; miracula
ab eo fieri vidistis. nec audire eius v̄ba quīuistis: sed more vestro in eum vt
canes rabidi sepius irruistis quasi p̄dam ab illo reportaturi postremo autē
cū euz diutius ferre nequiuissetis morte turpissima illū damnastis et occidi-
stis Unde et illō de vob' conqueri potuit verus ille Messias qđ scrip̄tū est
Nūeri. xiiij. Vt qđ de trahet mihi i populū iste q̄sq; nō credent mihi l'
omnib; signis q̄ feci corā eis Hunc vestri o Iudee somnatorē dicere non
verebantur et iam eū talem facere voluerūt Sed tamē nequiuertē
**I Caplm. xiiii. In quo christus moysē maior verus messi-
as esse ostendit et eius doctrina sumope extollitur.**

Christianus continuat.

Nunc autē vt ad rem veniam christus deus noster nō a se venit.
neq; somnia narrauit. neq; vos alienos deos colere docuit. sed
missus fuit a patre suo celesti v̄tatem ap̄tissime demonstrauit.
deum patrem suū celestem honorandū et colendum p̄stantissime
clamauit Sin vero talis non fuisset. p̄culdubio eius doctrina
tam olīm explosa fuisset. immo vt venti in auras ab h̄sser euanuissetq; Quo-
modo et multoz aliorū qui se christos etiā ausi sunt p̄fiteri. doctrina nulla
tam extat sed nec vestigiū quidem vllum remāsit doctrine illoz Quare non
satis recte scripturā illā intellexerūt ip̄i iudei in qua habet Si quis somni-
um se vidisse dicat et p̄dixerit signū atq; potentū et euenerit qđ loquutus est
et dixerit tibi eamur et sequamur deos alienos q̄s ignoras et fuimus eis:
non audies v̄ba p̄phete illius aut somnatoris. qz tentat vos dñs p̄pheta
aut ille aut ficto: somnator interficietur que locutus est vt auerteret a domi-
no deo vestro Nōne iam satis p̄cipis hūc nostrū Messiam nō somnatorē
fuisse s; potius: si apte veritati nō velis refragari: illū agnoscat christū Qđ
et miracula in p̄mis ostendere potuerūt que fecit inter vos non p̄p̄ria fretus
virtute sed virtute patris sui q̄ in celis est a quo p̄tatem miraculoz faciendo
rum accepit: et verba ip̄ius id etiā manifestarunt Quippe quod nihil dixit
nisi qđ erat verissimū nihil suasit nisi quod maxime salutarē esset. nihil do-
cuit nisi optimū. hic certe ille est christus qui ab eterno ad tale negotiū p̄e-
destinatus est a p̄te suo an̄q; mōtes fierent qui et vos quoq; rebelles p̄no-
uit qui in christū hūc filiū suum nō essetis credituri Propterea voluntate
eius factū est vt in diuinis scripturis plana omnia haberent vt nō esset v̄l
de v̄a p̄fidia vob' vlla esset excusatio vt me q̄ iam audies. Quid est q' vos
ip̄i vob' p̄pheta suscitandū petistis Nōne hūc demū suscitauit que antea
vobis p̄miserat. Deut. xvij. Prop̄herā suscitabo eis de medio frat̄z suorū
similem tui. p̄pheta de gente tua et fratribus tuis. sicut me suscitabit tibi
dñs deus tuus Ipsus audies vt petisti a dño deo tuo in ore. Certe o Iu-
dee nō poterat hec verba in se nō p̄tinere misteriiū aliqđ eo q' bis dixit ip̄e se
suscitaturū ex gente tua p̄pheta similem tui Insup autē addit Et ponā v̄ba
mea in ore eius Inrelligis credo nūc hūc de quo loquor nō a semetip̄o ve-
nisse Sed et h̄c iterū diligenter aduertendū est tibi o Iudee q' p̄pheta ille
maior erat q' Moyses. de quo dñs ip̄e loquutus erat q' talem p̄pheta

suscitatus erat cū ait suscitabo in te prophetam similem tui Sed quid est q̄
ante locutus est de Moysē ip̄o. Nūc. xij. Erat cū moyses in sinu suo
per omnes homines q̄ morabatur in terra Ac nō talis seruus meus Moy-
ses Atamē dicit Deut. xxxij. Et non surrexit p̄pheta ultra in israh sicut
Moyses Que verba sonare videtur ac si docere voluisset Qui futurus est
maior erit moyses Quod q̄dem et Moyses ip̄e in spiritu cognouit ventu-
rum v̄pore aliquē post se q̄ multo maior ip̄o esset Quapropter et ip̄e quoq̄
dñm obnixe rogauit aliquoties. vt talis q̄ se maior esset. p̄phetam mitte-
re vellet Unde factū est vt cū nimīū in orōnibus illis suis p̄sisteret Moy-
ses. domin⁹ illi iratus increparet durissime Exo. viij. Obsecro inquit do-
mine mitte quē misurus es Fratrus dominus in Moysen et.

**Capitulum. xij. In quo iudei acerrime castigantur q̄ alium
messiam q̄ christū expectant et eorum modus orandi adhi-
tur Christianus continuatur.**

Hec et nūc bone vir age dicit quā si qd̄ hec sibi verba velint. deu-
tro. xxiij. Ebi ip̄e de se loquitur dñs Ego vltor existam. Non
ne igitur hec v̄ba vobis insinuare videtur hūc ip̄m esse verum
messiam qui iam in mundū venit. quē dñs ante et desideratis et
sep̄tus vocatis Et tamē alii adhuc iudicē atq̄ iudicē expecta-
tis. quē et quotānis in die circūcisōis v̄e simul vno ore om̄s inuocatis vt
tandē veniat vos ab istis calūniarib⁹ redempturus Inuocatio autē ip̄a
hunc in modū fit. Qui fuit ante solem et qui post solem ip̄m semp̄ erit Dic
veniat ad saluandū nos: Ps̄. Sic nomē eius b̄dictionem in secula ante solem
penanet nomē eius Dic quidē rex erit nō modo in israh et in vniuerso mun-
do Magna vestra demētia ne dicā furor Dic tā dudū venit et tamē vos
illū adhuc expectatis Certe sero nimis expectatis illū Et tā certe dicere sunt
matutine p̄ces. quas vt videtur. dormiendo nimīū dñm negligēte v̄deminū
Sunt anni mille quingenti octo quib⁹ ille m̄do illorū hoc est in mundū
hunc venit Sed quē vos tū neg vt regē neg vt messiam v̄strū cognouistis
et p̄inde nec suscepistis Dic p̄fecto fuit ille messias qui in lege vobis p̄mis-
sus est. et qui ex vob⁹ nasci dignatus est et inter vos v̄satus nō sine miracu-
loz opatiōe. nec sine v̄tatis s̄mone atq̄ doct̄ia Desipio Barab. Post hec
in terris visus est et cū hominib⁹ v̄ersatus est Sane h̄ ille israh est christus
qui vos om̄nē docuit v̄tatem. qui infirmos v̄os curauit et sanauit. cecos
insup̄ v̄stros. illuminauit. claudos ambulare fecit. leprosos m̄dauit. mor-
tuos q̄ suscitauit. Que om̄ia et si p̄p̄ta diuinitate inter vos op̄atus est: qd̄
sane ab alijs aut de alijs nūq̄ audiri est: vos tamē ip̄a eius op̄a potestari
demonū tribuistis q̄n̄ ille tā cultor demonūz non de h̄uorū potius fuisse
illoz q̄ certe ceteris manifestissime p̄bauit Ebi cū demones nūc coluntur
vt ante eius aduentū V̄erū vos vt h̄otes gratias d̄nre acuticis et mali p̄sij.
sanā sp̄rentis doctrinam sed nec p̄ nimia mentis v̄stine obstinatione cam
p̄cipere potuistis Itaq̄ erubescendūz vobis nunc maxime est: qui videtis
iam doctrinam eius a gentibus receptam esse: quibus tamē nimis p̄mis-
sus fuit Qui nec ip̄m coram audire potuerit vt vos: et tamē statim posse
s̄q̄ discipulos tantūmodo eius audissent. amplexi sunt fidem eius atq̄ do-
ctrinam Tu vos sapientiores gentibus esse:

**Caplm. xvi. In quo reprehenditur qd iudei ipsi imerecedi
Moysen contententes deos sibi iusiles fecerint item z alia de
morte syon aduiciuntur** **I**ustianus cōtinuat

Nec autē si tibi factis esse nō videtur vt tandem erubescas: pudcat
te saltem vicij eius atq; peccati qd in oreb pmissisti Exod. xxxij.
Surge fac nobis de⁹ qui nos pcedat. Moysi em̄ viro huic q
nos eduxit de terra egypti: ignoramus quid acciderit Deuf. Is
Nam z iu oreb puocasti eū z iratus delere te voluit quando
ascendi de mōte: Ps. Accerit sibi vitulum in oreb z adorauerūt sculpsit.
Hactenus illi. Quid tu aut nunc dicas de oreb. Mōne vos nec hūc messā
vobis elegistis quādo in vnu z pgregati eratis Deuf. xxiij. Ipsum audies
vt peristi a domino deo tuo in oreb quādo concio pgregata ē atq; dixisti zē
Hinc iā patet leuitas tua q nūc quidē syon atq; hierusalē adducis cum ali
quid p te ostēdere voles nunc sō abs te longe phias quasi oblitus esse vi
dearis syon atq; hierusalē. Ps. Si oblitus tui fuero hierusalem zē syon
in medio fuit hierusalē Ex quo salus tua pdit tota. vrinā agnosceres Eia
te. xxvi. ppter syon nō tacebo z ppter hierlm non quiescā Idē. xxvi. Di
cite filie syon ecce saluator tuus venit. ecce merces eius cū eo Idē. xlvj. Da
bo in syon salurē z in hierlm gloriā meā: Johelis. ij. mundabo sanguinē
eorū quos mūdaueram z dhis pmoz abitur in syon Sane hanc viā malē
ciam z viciū Moyses iam diu an̄ cognouit Deuf. xxxi. Noui em̄ q post
mortē meam inlque ageris z declinaberis cito de viā quā pcepti vobis hie
remic. xvi. Elere mēdātium possiderūt patres nostri At non tamē verecū
damini vos aut erubescitis de viā impudētia qua sacras lras tam piauē
ram corie. inuerrere conamini Hieremie. xxiij. Et pueristis vba dei viuētis
domini exercitūū dei nostri De syon aut z hierlm om̄s ferne pphete vestri
ppherauerūt. quo pacto inde prodibit atq; apparebit deus Eia. ij. Quia
de syon exibit lex z verbū dñi de hierlm Verū vos tamen veritati adhuc re
sistitis neq; credere vultis libris vestris quibus vos christiani credimus ip
sosz recipimus z christū esse pstemur qui nō nobis sed vobis in lege pro
missus erat vt saluos faceret om̄s gentes terre Johelis. ij. Omnes gentes
quascūq; fecisti veniēt z adorabūt In qua sane re om̄s vestri libri atq; pro
phete omnes numero circiter xxiij. testimoniis nobis sunt qui z ipi sufficiē
tes nobis sunt quibus credamus Quapropter o Iudei vos merito nobis
christianis gratificari deberetis q vestros libros tāri facimus vt eos inter
nostros collochemus z annumeramus illis haud quidē alio pacto q̄ tunica
inferior p iungitur tunicē supiori

**Caplm. xvii. In quo maxime iudeus conuin
ctur qd deū in mōte syon fuisse pnegat z q legem
suam male augeant** **I**ustianus loquitur

Nec nunc ipse Iudeus effugium querit quoniam credere non
vult deum vnq; in syon fuisse hoc est christum nostrum Quod
ex eo patet Nā in diebus sabbatorū suozum orationē habens
ip̄i iudei ad deū que quidem oratio hīs verbis explicata est
Eia. l.ij. Quia oculo ad oculū videbūt: cū cōuerterit dñs syon
F 8

Debraice Nic Notandū q̄ vbi latinus textus habet p̄uente hebraice
 habet reuente Verba aut̄ hebraice sic heb̄t̄ Et quibus h̄ verbis poteris
 illum cōtinere et ab errore reuocare atq̄ infōrmare ex eo q̄ dicit̄ deū rursū
 aliq̄ venturū in syon **Et** si reuente olīm manifestū est illū iā aliq̄ fuisse
 Unde nullū ei iam subrefugiū parer̄ **Ps.** Et ibunt de v̄tute in virtutem
 videbitur deus in syon **Johelis.** h̄. Et filij syon exultate et letamini in dño
 deo vestro Quia dedit vob̄ doctorem iusticie **Idem.** iij. Et scietis quia ego
 dominus deus vester habitās in syon in mōte scō meo **Lum.** aut̄ et tu dice
 re soles non licere cuiq̄ aliquid addere ad dei p̄cepta neq̄ detrahere quicq̄
Quid ergo est q̄ vos ea tam longe lateq̄ p̄ arbitrio vestro extendistis. Tu
 non illō q̄ longe ante de vob̄ deus p̄sequit̄ **Deut.** xxi. Scio em̄ cogitatio
 nis ip̄ius quid facturū sit. Ob id q̄ ip̄e dñs vob̄ p̄hibuit vt nec addere
 eis ad legem quicq̄ neq̄ subtraheretis **Tam** etiā in eius id̄ sitū est potesta
 te eam p̄ sua incenarrabili volūtate aut augere aut minuire **Ps.** Loquet̄
 tū pluriā doctrina mea. Auar̄ vt ros eloquiū meū **Sic** h̄ et ad moneat
 vt p̄phetam illū christū dico n̄m recipere atq̄ audire velles quē ip̄e vobis
 missurus erat **Deut.** xviij. Ip̄sum audite **Et paulo** ip̄e q̄si in cōp̄is minaf
 illis si q̄s ex vobis illū p̄tēre dephenderetur **Qui** aut̄ v̄ba eius (inquit)
 que loquit̄ in noīe meo audire voluerit ego v̄tor existam

I Caplm. xviii in quo iudeus negat christū fuisse
 qui in lege promissus erat et multa allegat que in
 aduentu christi fieri deberent.

Ad hec quidē nouissime a te plata verba respondere non sub
 refugiam etiā ad p̄cedentia multa in presentiarum non vacat
Christianus Audire quidem abs te expecto repositionē
 sed v̄tinā veracem **Judeus** Qū dicitis ex deutronomio
 us se missurū nobis pollicitus est et h̄c esse verum ip̄m **Messiam** aseritis
 quem nobis iudeis v̄bis tantū p̄suadere conam̄ vt et nos credamus **Ecce**
 in vanū laboratis **Non** em̄ nos tam faciles erimus v̄nq̄ vt h̄osē alique
 talem qualem vos nūc deū esse creditis et h̄osē deum esse credamus **In**
 ea sane sententia longe a vobis discedimus **Q̄** nondū credim̄ illū venisse
Nā ex scripturis nostris plane edocti sumus: q̄ in illius aduentu tanta erit
 v̄bi terrarū pax et tranquillitas **Esai.** xi. **Ut** et lupus simul cū agno habi
 taturus sit et pardus cū hēdo accubaturus pauert̄ et virulus simul i agro
 cum v̄so humiliabiturq̄ tūc sese etiā mōses et colles **Esai.** xi. **Omnia** val
 lis exaltabit̄ et os mons et collis humiliabit̄ **Idē.** xi. **Habitabit** lupus
 cū agno et pardus cū hēdo accubabit et virulus et v̄sus pacem̄ simul **Itē**
 requiescent caruli eoz leo quasi bos comedet paleas et delecrabit̄ infans
 ab v̄bere sup̄ foramine aspidis **Esai.** h̄. **Et** constabūt gladios suos in vo
 meres et lanceas suas in falces **Nichec.** iij. **Non** leuabit̄ gens p̄tra genē
 gladiū **Sed** horū adhuc nihil factū esse p̄p̄tiamus **Quin** portus p̄tra bel
 la v̄ndiq̄ populus omnis tūc vt nūc totū mundū occupant **Nunc** p̄fecto
 nos recta ducti opinione aliū expectamus messiam et quidem varū. qui cū
 venerit omnia illa que dicti ita euenient **Nec** tamē si nō statim vt perimus
 atq̄ cū desideramus venerit desperandū nobis est **Abacuc.** h̄. **Si** moiā se
 serit expecta illū quia venies veniet et nō tardabit̄ **Esai.** xxx. qz deus iudic̄

dominus Beati omnes qui expectant eum Dan. i. c. Beatus qui expectat
et puenit ad dies mille. Hic christus non ster ubi venerit pacificus erit et pax
eius non habebit finem. Esai. ix. Princeps pacis multiplicabit. eius impium
et pacis non erit finis. Id est ipse nobis pacem faciet cum omni populo. Quod certe messi-
as vester nondum fecisse comprobatur. Immo ab eo tempore quo ille natus est et per deum
inter vos habitus atque cultus ut dicitur: plura mala surreperunt quam antea unquam.

I Caplm. xviii. In quo pessimus iudeus sacram scripturaz
peiores in partem interpretatur contra christum saluatorem nostrum et
multa de sua futuro messia predicat quez tamen habet fatum ignorat.

Iudeus. Preterea autem si messias ille vester vere credendus est
fuisse messias: ut vos astruistis: quomodo stare aut saluari poterit quod ipse
ait. Qui non oderit patrem suum aut matrem aut fratres et sorores: et
pueros et soceros atque socros: non erit me dignus. Cum tamen idip-
sum in lege preceperit sit. Erat ergo idem sibi aduersarius et proinde
nequaquam deus quod esse nequit. Sic est in lege scriptum est Ecclesia. l. Honora pa-
trē tuū et gemitus matris ne obliuiscaris. Ecclesia. iij. Qui honorat patrem suum
vitam viuet longiore. Exod. xx. Honora patrem tuum et matrem tuam ut sis lon-
geuus super terram. Et iam quere quomodo an vos etiam precepta decalogi seruariis.
Quod si ea seruatis videmini plane illi messie vestro pertrauicire. An nemo iam
suam diligit uxorem? Nemo patrem aut matrem? Id sane contra omnem pietatem atque
scripturam Gen. iij. Quia obrem relinquet homo patrem et matrem et adheret uxori
sue. Et Ruth adhesit sorori sue plura sane hominibus sunt que in medium afferre
possem que etiam nunc breuitatis causa amittere statui. Ex quo patet vos
christianos vel non recte intelligere scripturas sanctas vel mentibus esse an-
imo obstinatis. Sic et de pace. Nam si deus est: ut vestra fert opinio: sibi met
ipse aduersari facile probabitur. At cum non veni mittere pacem in terram sed
gladium. Nec quidem atque alia multa his similia nostro Messie minime
conueniunt. Nam messias ille noster quem nos expectamus: cum pace adueniet:
ut supra dixi: et pacem secum afferet et pacem vobis faciet cum omni populo in ter-
ra. Et id quidem non ab re siquidem de eo scriptum est. Erunt ipse expecta-
tio gentium et congregabit omnes populos et ad se venire faciet. Unde no-
tandum hic est quod verbis pergregare in nostra lingua quattuor complectitur litte-
ras quibus quadruplex populi significatur diuersitas. Nam aut sunt Iu-
dei Christiani Gentiles atque Tartari. Hic igitur cum venerit nos iterum in
hierusalem introducet in terram partem nostrorum. Unde de nobis ait. Tollam
quippe vos de gentibus et congregabo vos de vniuersis terris. De qua etiam
in pergregatione nostra scriptum est Ezechiel. xxxvi. Et adducam vos in ter-
ram vestram. Hoc profecto nihil messias ille vester egisse aut fecisse prohibetur
atque probatur. Quid igitur si vos christiani illud vultis: nos certe id sum-
ope cauebimus ne hoc pacto unquam illudamur. supra illud Ecclesia. ij. Sapi-
entis oculi in capite eius. stultus autem in tenebris ambulat. Hinc quoque pla-
num est quod nihil vere asserere potestis vos christiani de christo vestro. Quod
seri christiani: qui puratis nos iudeos nimium diu dormiendo maruinias
neglexisse horas. Non sic impij non sic. At quod iam repetaz de messia et christo
nostro: cum frustra id forte faciam. Repetam tamen christus atque messias
ille noster pacificus: ut supra iam dixi: veniet. et ut de eo scriptum est. D. cc. ij.

Arum & bellum conteret de terra & dormire homines facit si ducaliter va-
de fit vt satis adhuc oportune matutinas horas obſuare valeamus.

Caplm. xx. In quo iudeus dicit antiquos olim prophe-
tas eadem miracula feciſſe que chriſtus fecit & ergo chriſtum
deum fuiſſe uegat. **Iudeus continuat.**

G T dicitis quideſ ſemp vos o chriſtiani de mltis & magnis mi-
raculis que fecerit veſter meſſias Vñ merito recipendus. & at-
q̄ colendus vt deus. At vero hec nobis mĩme ſufficere vident
vt talis credatur. Nñquid e que de illo predicatis & noſtri quo
q̄ prophete talia & ſimilia feciſſe phibent. vt q̄ dicitis meſſiaz
veſtruz ieiunaſſe quadraginta diebus totidemq̄ noctibus Id certe & moy-
ſes fecit. ſicut legitur Exod. xxxiij. Jte Deut. ix. Fuit ergo ibi cum domino
moſes. xl. dies & xl. noctes panẽ non comedit & aquã no bibit. Sed & he-
lias ſimiles ſuauiſt abſtinentiaz in cibo atq̄ potu Regũ. iij. ca. xix. Et ambu-
lauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta nocti-
bus. Inter noſtros q̄ inuentus eſt aliquis qui hoſes centũ paucis panibz
pauerit. vñ etiam reliquit ſupauerunt Regũ. iij. ca. iij. Nec dicit em dñs
Comedit & ſuperit poſuitq̄ corã eis. qui comederunt & ſupruſe iuxta ver-
bum dñi. Et veſter quideſ meſſias: vt dicitis: leproſos mũdauit. An nõ he-
lizeus ex noſtris vaus ſilẽm curã egit in Naamã principe milicie Regum
iij. ca. v. Et reſtituta e caro eius ſicut caro pueri parvuli & mũdatus e. Ele-
ſter item meſſias cecum quendaſ illuminauit Num & Thobias partũ ſuo
grandeno viſum reſtituit Thobie. xi. Traxit ab oculis eiſ ſtatimq̄ viſum
recepit. Sed an illud nõ p miraculo dicitis qd legitur Deut. xxxij. Moy-
ſes erat centũ atq̄ viginũ añoz qñ mortuus e & non caligauit oculus eiſ.
Similiter & veſter meſſias dicitur mortuos ſuſcitariſe An nõ ſimile quid fe-
cit Helias Regum. iij. ca. xvij. Et reuerſa eſt aia pueri iuxta eũ & reuixit Jte
et helizeus eadeſ viſus eſt virtute mortuos ſuſcitandi Regũ. iij. ca. iij. Et
calefacta eſt caro pueri. Atq̄ hi quideſ hoſes fuerũt vt veſter chriſtus Verũ
nõo. q̄ illi ſe deũ auſus e vnq̄ faceri: quẽadmodũ vñ xps ſe deũ eẽ prelat? &

Caplm. xxi. & pulcherrimũ. in q̄ chriſtian? iudeo ad obie-
cta ridet etiã rerum diuinarũ aſſerit ignarum.

A Chriſtianus. Non pura uerã certe neq̄ de te id exiſtimaneſ
ram q̄ homo eſtes tam rudis tam inuultus imo tam imperit?
in diſputando precipue atq̄ maxime cum inter tuos Rabbi
atq̄ magiſter & ſis & habeatis. Si quideſ ſacras ſcãas non alio
pacto intelligere aut ſcis aut didiciſti q̄ uerba ipſa ſonãt ac ia-
cent hoc eſt qui ſalem tantũmõ ſenſuz ſequeris pretermiſſo pfundiori ſan-
ctarum ſcripturarũ ſenſu. Quid ſane ineptius q̄ cogitare ſic prophetas de
chriſto locutos eſſe qui non aliter chriſtũ uenturũ intellexerunt q̄ vt in terris
diſcretur eſſetq̄ rex ſuurus iudeoz. Jte & de alijs ſimili mõ vt exẽpli gra-
tum Eſaias preſciuit habitaturũ lupũ cũ agno & pardũ cũ hẽdo acubaru
rũ &c. Qui certe id non alius intelligit puerilis omĩs homo hic e: & meraſ
iudei Quis iam huc uerbas feret ſtulticiaſ. Audite ſalẽ Rabbi ſalome

et ceteros vestros Rabbi Cum igitur propheta ait montes sese inclina-
ruros ad aduentum messie vestri. id cum non intellexit de ipsis reuera mon-
tibus: sed de principibus atque regibus terrarum et populorum qui inter homines
ut montes habentur inter valicos. Quia se humiliabit cum venerit ille qui ven-
turus est ut vos adhuc obstinara mente creditis: sed quae nos laetaverit venisse credimus.
Que quidem principum atque regum humiliatio erga christum messiam nostrum
sepius comperta est et approbata. Cuius simile quid in Nabuchodonosor
magno illo rege accepimus Daniel. iij. Responditque rex et ait Nonne hic
babylon civitas magna quam ego edificavi in domum regni in robore forti-
tudinis mee: et in gloria decoris eius. Nunquam adhuc est in ore regis: vox
de celo ruit. Tibi dicitur nabuchodonosor rex regnum tuum transibit a te et ab
hominibus efficiet te et eorum bestias et feris erit habitatio tua sicut quasi bos
comedes et septem tempora mutabuntur super te douec scias quod dormietur ex caelo
in regno hominum. Verum cum ipse intellexisset supra se esse alium maiorem et regem
excellentem: humiliavit se coram domino deo Daniel ubi supra. Igitur post finem
dierum ego nabuchodonosor oculos meos ad celum levavi et sensus meus red-
ditus est mihi et altissimo benedixi. quia potestas eius patris sempiterna est.
Eadem quoque et similes fere intelligentia reliquo est que in scripturis san-
ctis hoc pacto passim narratur: que nisi ad altioris intellectus referantur occidit
potius quam vivificat ut quod visulus et leo et ovium simul morabuntur pascentur
et. In his sane locutionibus mysteria latent que qui intelligere nequit. ab-
stineat potius a lectione hominum. Item quod in scripturis leguntur animalia in ha-
bitatura monte hominum: id ita accipere ut ipsa pre se ferunt verba: irratio-
nabile profusum est. Siquidem in eisdem sanctis scripturis invenitur a deo prohibi-
tum ut nec homo nec iumentum tangat montem domini Exodus. xix. Siue iumentum
fuerit siue homo non vivit omnis qui tetigerit montem. Quid ergo inquit: Per
animalia hominum de quibus sacre littere passim meminerunt hunc in modum: intelligi
debent perituros ipsi qui indigni iudicantur accedere montem domini facientibus
hoc quidem peccatis eorum. Nunc per. damar. Quis ascendet in montem domini etc.
Unde nunc ipse experieris: credo: cuius ego iam ante te montem: quod vide-
licet plus vigoris bruta animalia habere cognoscunt quam vos bruti certe quam
similium homines ad percipiendum mysteria dei. Quod sane ipsum iob non
latuit Job. xij. Ministrum interroga iumenta et docebunt te et volatilia celi et in-
dicabunt tibi. Sed et hoc ipsum dominus conquerit de vobis per Hieremiam. p.
pheta Hieremi. vij. Nilius in celo cognovit tempus suum: rurtur et irundo
et ciconia custodierunt tempus adventus domini sui. populus autem non cogno-
vit iudicium domini. Esai. p. Bos cognovit possessorem suum et asinus prese-
pe domini sui Israel autem non cognovit me Esai. xlij. Et glorificabit me be-
stia agri dracones et strutiones. Nunc o iudaei considerate ipsum et cognosce-
deinceps saluatorem suum. et quidem eo magis quod bruta animalia cum cog-
novisse iam prohibeantur. Quod autem in huiusmodi locutionibus sacre
scripture alia nonnulla intelligentia querenda est: argumens est id quod in
Genesis legitur de Jacob patriarcha qui vocatis ad se filijs suis duo de-
cem ut annuncaret illis que ventura erant in diebus novissimis ita ad illos
locutus est. Carulus leonis iuda Isachar asinus fortis fiat Jan coluber in
via. neptalim ceruus emissus. benjamin lupus rapax etc. Quid putas o
Iudaei Nunquid aliquando ita evenerit ut esset postea. Quod dicitur haec sunt ab
Jacob patriarcha de filijs singulis. Alius quidem leo aut certe carulus leo

alis. alius asinus. alius coluber. alius vo ceruus alius item lupus rapax.
Sic et de alijs multis qui ad hunc fere modum in scripturis diuinis dicta
inueniuntur. Cuiusmodi sunt. Psal. Incipite a feras arundinis Item So
phonie. iij. Iudices eius lupi. Ester. xiiij. Tribue sermonem compositum
in ore meo in conspectu leonis et transfer cor illius hominis sane feras per
tumescent. Duo ergo pacto fere cum hominibus versabuntur vel in feras
transferentur. Nonne moyses ipse vester serpentes extimuit. Exod. iij. Et
versa est in colubru ita vt fugeret moyses. Atq; has quide inimitias inter
hominem et serpente dñs ipse constituit. Gen. iij. Inimicitias ponas inter te
et mulierem et semine tuum. Ps. Sup aspides et basilicum ambulabis.

**Capituluz. xxij. In quo christianus sacras lit
teras sane intelligendas dicit quas et mystice in
terpretatur. Christianus.**

Quam traq; hec sese ita habeant cauendum tibi ne temere de scrip
turis sanctis iudicium feras. vt non a feris hoc est a demonibus
rapiaris mordarisq; Hier. viij. Quia ecce ego mittam vob ser
pentes regulos quibus non est incarnatio et mordebunt vos. Itaq;
Audite celi dentes bestiarum immittam in eos cum furore trahentium
sup terra atq; serpentium. Moys vero hec temere nunc tibi dico forte quia non
satis intelligis cur sacre littere in figuris nobis nonnunquam loquantur. Quod
certe numeroz liber testatur de serpente eneo ad aspectum qui percussus erant a ser
pentes in deserto sanati sunt Numeri. xxi. Duo cuius percussus aspicerent sana
bantur Ecce serpens ille eneus figura erat alterius serpentis vt ore percussus
tesu de quo postea latius dicemus. Et nota q; verbum aspicerem in hebreo
fecit acure et diligenter intruere. Exod. iij. Non enim audebar para deum. Mact
xi. Duo cui percussus aspiceret. Zacharie. xij. Et aspiciet me quem crucifixerunt.
Fac serpente enecum et pone eum p signo. Michae. vij. Ego autem ad deum non aspi
ciam: expectabo deum deum saluatorem meum. Itaq; postea q; serpens eneus in
ligno suspensus fuit vt aspiceretur a cunctis. tunc neq; moyses neq; aliorum
quisq; de vestra gente serpentes fugit aut timuit q; ad eius aspectum quicumq;
percussus erant: salui morfieret. Quod autem preter hec ipsa dicitis ad aduentum
vrius messie gladios pueredos esse in vomeres et lances in falces nisi sane ad
illum quoque intellectus referas quem supra exposuimus: videberis profusus de
lirare et mentis tue inops esse. Duo circa nisi recedatis ab illa animi vestri.
pstinaria atq; obstinatione mentis circa sacras scripturas falso exponendas
verendum profecto est ne dei gladius sup vos veniet. Esdre. iij. ca. vij. Gladi
us eos comedet. Esai. p. Si acuro vt fulgur gladius meum Ps. Et si me
ad iracundiam puocaueritis: gladius deuorabit vos. Hinc est: vt et supra re
tam commonefecit: vt mala que dominus alijs gentibus facere proposuit: su
per vos tandem veniant et obruant vos vndiq;. Quod igitur gladius conuer
tendi erant in vomeres et lances in falces: quemadmodum ipse quoque noster: si ita
accipere placet vt verba ipsa facent. certe iam dudum in vobis eduerso acci
dit non immerito vt in vestram perniciem vomeres in gladios versi sint es
ligones in lanceas iuxta illud Jobelis. iij. Concidite aratra vestra in gla
dios et ligones vestros in lanceas. Itaq; vob nisi pstantis longe auentis ac.

Quando quidē messias noster christus cum maxime gladios atq; arcus et
lanceas dimisit et fregit: cū infernū ipm proisus destruxit atq; exinanivit
Unde factus est nūc in pace locus eius et locus habitationis eius in syon
Ps. Ibi p̄fregit potentias. arcū. scutum gladiū et bellum. et factus est in pa
ce locus eius et iudicium. v. Nova bella elegit dominus. portas hostium
spe subvertit Ps. Qui educit vincros in fortitudine. sicut eos qui exasperat
qui habitant in sepulchris Esai. .xlv. Portas creas p̄terram et veces ser
reas confringam et dabo tibi thesauros absconditos in archana secretorū.
**Capitulum. xvij. In quo de auctoritate agit quā iudei male
intelligit quod montes sese in aduentu veri messie humiliabūt et
alia de Iudith muliere adiciunt. Chustia. et inuat**

O hūc nobis q̄ o Iudee quod nondū mōres inclinasti sine et de
quibus sup̄ disputatū a te est aduersum me Et iam fortassis
opinatus es mihi os obstruxisse ita ut nihil habēā nūc quod
aduersum te loquar aut dicere possim Ecce o Iudee tu ipse ne
scis neq; intelligis quod dicis atq; pponis Quō igitur mōres sese
humiliabūt atq; humiliabunt: ut tu falso arbitaris: ita ut nō appareāt post
hac aut sine p̄fecto id p̄ter rationē omnino dicitū est et p̄tra ordinē rerū atq;
carū (ut sic dicā) pulchritudinē Mōne et vestri Rabbi terram vestrā cōmen
dant a mōribus et collibus Immo ipse deus p̄ prophetas eam p̄mendasse cre
ditur ab mōribus ipis et fontibus Deut. viij. Ubi absq; vlla penuria come
despanē tuū et de montibus eius eris metalla fodiantur De mōtibus q̄
istis loquitur liber ille qui apud vos Thalmur inscribitur In quo ita legitur
quod propter salutē hoim deus mōres altissimos creauit ad resistendū p̄cipue
ventorū scilicet qui alloquin nimio suo impetu p̄derent et hōes et pecora
atq; iumenta Quid quod de montibus frequēs admodū in sacris lris p̄memoria
rio sit. Verū huius sc̄e mulieris longe sane alia mens erat cū demontibus
loqueretur q̄ ut funditus ipi mōres cruerentur euerterenturq; que p̄ ipos
intelligere voluit Holofernem et ceteros tales p̄sicipes ac terrarū dominos
Natus q̄ mulieris tanta est apud vos iudeos obseruantia atq; reuerentie
cultus tantus ut id p̄ter modū esse videatur atq; adeo ut eius festiuitatē
p̄ octo dies venerentur ac celebrent ipi iudei Natus tamē mulieris librorū
illum qui nōmīe eius inscribitur nō forū habent s; partem dūtaxat Sed et
dicitur hieronimus eius mentionē facit in p̄logo in p̄mū regū qui et ea que
diximus de illa restari ita esse videtur vbi videlicet dicit quod multi libri sunt ve
teris testamētī quod iudeos nō recipiunt: ut exempli gratia liber sapie que
ut quidā autumāt. Philo. cōscripsit hunc ipm nō habent iudei: neq; inter
suos recipiunt Verū tamē si quid ex illo atq; reliquis talibus libris inueni
unt quod p̄ se p̄tra nos christianos p̄ducāt ac p̄ferant id p̄fecto diligentiss
me colligunt Quod etiā in n̄ris libris fecisse deprehensi sunt ut ex sacro euang
gelio atq; epistolis pauli et reliquorū ap̄toz. quibus cum q̄ vruntur ad cōfo
dandū nos christianos veluti nostris iaculis prouide ut alias q̄ te monui
bone christiane: cautos vos esse oportet si disputandū vobis cū illis est ut de
industria vel p̄ occasione qualemcūq; Hacremus Victor Non scit
quod de mōtibus et collibus in sacra scriptura dicitur atq; legitur: sic intel
legendum ut verba ip̄a p̄ma statim fronte sonant: quod videlicet ad aduentum
messie inclinabūt sese et deciderent et veluti valles subsiderūt Id certe scitis

lum animo est & absurdum plane. Nam scriptus est Esa. xxxi. Sic ascendet
dñs exercituum vt prebet sup montē syon & collem ei⁹. Atq; ita etiā cū de mō
tibus & collib; sermo incidit presertim ex pphētia Esaie meruunt ipsi iudei
atq; trepidant ne ad laudēz glām christifere virginis marie mōtes illi tra
hant. Hinc estq; totis virib; laborāt atq; conārur imo renitūtur aduersus
nos & quoad pnt ab ipsa tra & Itali intelligentia sui precepta recedere nolunt.
Qd̄ sane ipse Esaia in spū cognouit qm̄ de mōtibus istis ppherauit & p
phera regius dauid: Esaie. ij. Et erit in nouissimis dieb; parus mōs dom⁹
domini in capite montiū & eleuabit sup colles & fluēt ad eū oēs gētes. ps.
lxxij. Mons in quo beneplacitū est deo habitare. In eo erem⁹ domin⁹ ha
bitabit in finem.

**Caplm. xlii. in q̄. de eo agit q̄ iude⁹ Moysen atq; Heli
am eq; ac christū ieiunasse dixit. Itē de miracul; Heliſei.**

Christianus. Quod dicitis o Iudee & Moysen & Heliam
ieiunasse diebus quadraginta totisq; noctib; id plane fatetur
Sed nō ppria rēre qua tamē christ⁹ noster tot dieb; atq; no
ctibus ieiunasse credit. Illi igitur diuina rēre nō sua christ⁹
aut nō aliena h; ppria. An nō legitis Exod. xliij. Qui peul re
cesserunt: viderūt deū & comederūt & biberūt. Si igitur splendor dei a lōge
p̄specti multa mīlia satiāuit: quāto magis p̄ntia ipsius dei moysen sustēra
re potuit sine cibo potu; vt ne famesceret p̄ dies quadraginta quibus cū eo
loq̄bat. Exod. xxxij. Loq̄batur autē dñs ad moysen facie ad facie sicut solz
loq̄it homo ad amicu; Et nos quidez omēs tunc satiābimur plenissime cū
in p̄sencia steterim⁹ dei nostri benignissimi. Qd̄ dauid ipse in spū agnosces
ita de semetipso expressit ps. xvi. Ego autē in iusticia apparebo in p̄spectu
tuo satiaborcū apparuerit glā tua. Helias q; (vt dixi) non sua h; aliena rē
tute vt potē diuina tāto rpe ieiunauit. Nam sicut legit Regū. iij. c. xij. Re
uerſus est angelus dñi scōo & reniguit eū & dixit illi surge comede. Qd̄ autēz
dicitis o iudee pphēta aliquem de vris p̄ auisse hoīes mltos paucis panib;
bus or deacis: nō recte intelligis qd̄ dicitis Siquidē nō tam paucis panib;
q; potius smone diuino p̄asti sunt Regum. iij. c. iij. Nec em̄ dicit dñs eo
dñi. Ite rē obijcis mihi q; & Heliseus naaman principē militie curauit
rit a lepra at nō fatēs pp̄edis hec & silia facere hos quidē impossibile ē deo
autēz soli maxime possibile Vñ cum hē misse fuissent ad regē israel ab Jo
sophat vt Naaman curare veller a lepra sua Tum ille quali indignabun
dus ob eaz; ē quā postulabat rex. scidit vestimenta sua inquit; nūqd̄ ego
sum deus. Res autē gesta ita legit Regū. iij. c. v. Derulit lras ad regē isrl
in hoc vbo: cū acceperis eplam hāc: scito q; miserim ad te Namā seruum
meū vt cures eū a lepra sua. Eūq; legit rex isrl lras: scidit vestimēta sua
& ait. nūqd̄ ego sum de⁹ & occidere possuz & viuificare q; iste misit ad me vt
cure hoīem a lepra sua. Ex quibus igit̄ itā p̄spicuū est nō eodē mō dicendū
esse qd̄ dicit christū nostrū miracula fecisse & ppheras christus nāq; quose
cit iussu fecit & ppria veluti frētus auctoritate pphete aut nō sic h; p̄ inuo
cationē diuine potētie. **Iudeus. Quid ad eo opus ē multo sermone
ac tāta rē ob; circūsiōe o christiane. Si em̄ vester ille christus verus fuisse**

messias: quæ admodum et dicitis et creditis. quid opus erat ut tanto tempore
pau et natiuitate sua lauiser antequam sese paderet et rale pfereret qualis futu-
rus expectabatur. Noster autem messias quem nos adhuc nobis mittendum expe-
ctamus: cum ueniret: repetere sese manifestabit et qualis sit futurus: rale mox sese
exhibebit ut ita ilico uerum messias esse credat. *Esai. ix. Ego dominus in tempore
subito faciam istud.* **Victor.** In his pauculis admodum uerbis funda-
mentum et ueluti firmamentum sui erroris ipsi constituerunt collocant iudei.
Christianus. Sustine parumper bone uir: neue me ita obrudas tuis cla-
moribus inportunis oro. Non enim sic inter nos uenturus est neque ab initio
huius disputandis in se ita faciendum dederunt? Sed placide agere institutum?

Capitulum. xxv. In quo christianus respondit iudeo de eo quod
dixerit dominus noster se non pacem sed gladium in terram
missurum.
Christianus continuat.

Quoniam igitur dicitis messiam nostrum dicitur de semetipso quod non uenit
sed pacem mittere in terram sed gladium. Id quidem uerum est hoc est illum
id dixisse nos quod ingenue fateamur. Sed id tamen ille non uoluit in-
telligi de pace ea quam inter bonos esse solet. sed de pace illa. quam mali
inter se fouere amplectuntur: qualem uos o iudei nunc etiam foue-
tis inter uos. que tamen parum prole dicit non meretur apud uos sed factio potius quedam
atque simulacra. Sed cum hec atque his similia facile recipiatis ex nostris: ut iam
antequam dixisset: ut prope que uestro uenire uideatur: propositum: cur non etiam reliqua que
ab eodem christo nostro dicta sunt auctore recipitis aut creditis. Quis modus
sunt. Pacem meam do uobis non quam mundus dare potest. Inrelligis ne nunc. quare
ille uoluit dici ueram pacem et que propter diceret pacem. Quod nisi ita esset: non toties
dixisset ad discipulos suos parum uobis. que uerba hebraice sonant. *Schem elechem*
quibus etiam uerbis atque sermone ad paulum loquens usus est. *Actuum. xxi.*
Audiui uocem mihi loquentem hebraice. Et autem id ira esse planius intelligas
aduertere debes cum non dixisset uerum. *Ueni mittere bellum et discorsiam in ue-*
stram non mittere pacem in terram sed gladium. Ipse enim sciebat quod parum dei in terra tunc non
erat. *Psalmus.* Zelatus super iniquos pacem peccatorum. uidetur. *Hiere. ix.* Unusquisque
se a primo suo custodiat et in omni fratre suo non habeat fiduciam. Quia om-
nis frater supplantans supplantabit et omnis amicus fraudulenter incedet. et
uostro fratres suum deridebit et ueritatem non loquetur. Docuerunt linguam suam
am loqui mendacium. *Nichee. viij.* Nolite credere amico et nolite confidere
in duce. *Hiere. xij.* Expectauimus pacem et non est bonum. *Hiere. xij.* Mater et fra-
tres tui et domus patris tui etiam ipsi pugnauerunt aduersum te et damaue-
runt post te plena uoce ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona. *Hiere. xij.*
Et sanabant peritones filie populi mei ad ignominiam dicens parum parum cum
non esset parum profusi sunt. *Lege igitur o iudei si nescis de qua pace locutus
sit christus saluator noster. lege in quibus et uos diligenter et tandem percipies que
sit differentia pacis. Tale autem est et illud quod nobis obicitur de ruth et de
socrorum eius atque socru. Arbitraris pro hoc nostrum messiam propter locutus esse
cum dixit qui non odit patrem et matrem et fratres suos atque sorores etc.
Audi igitur *Nicheam* dicentem septimo ca. *Et filia resurget aduersus ma-*
trinem suam. Marus aduersus socrum suam. et sic de multis alijs.
Hinc tum palam tibi fiet uestram illam pacem minime probatam esse uerum.*

non p̄babitur que inter vos a deo vnde euertit vt inter vob̄ alter alterum
 decipiat atq; decepturus sit Quod nō ab re accidit. Siquidē scriptū Estate
 174. Non est pax impijs dicit dñs eo q̄ decipiūt populi meū dicētes pax
 pax et nō est pax An adhuc nō satis tibi exploratū est que sit pax illa q̄ ma-
 lozum pax est et dicitur hinc q̄ asauertere tibi licebit. q̄ nec pacem interea
 vnq̄ habuistis vos iudei nec habebitis vnq̄ Quod nō modo ex nris sep-
 turis tibi ostēdere possum immo ex vestris etiā Num ergo de gladio nunc
 repetemus denuo Vere si te gladius hoīs non p̄der. gladius tamē dei non
 p̄cet imo in te seulet aliq̄n̄ Esaie. xxxi. Et gladius nō hoīs vorabit eum Et
 q̄ ex vobis frater in frem̄ p̄surget interficietq; alter alterū: illud diu antecōs
 vestras iniquitates deus p̄viderat. q̄ ex vestris sc̄pturis hinc colligere p̄ os
 sumus Ezechielis. xxxviij. Aut dñs deus gladius vnus cuiusq; in frem̄ suū
 dirigerur Esaie. ij. Vir fratri suo nō p̄cet Exod. xxxij. P̄onar vir gladium
 suū et occidite vnusquisq; frem̄ suū et amicū et proximū Hieremie. xij. Nam
 et fratres tui et domus p̄tis tui etiā ipi pugnauerūt aduersum te Et tu ipse
 quidem sup̄ dixisti Si q̄s te auertere tenta uerit a via recta huius neq̄m̄
 sereberis: neq; parceret illi gladius tuus. Ecce t̄p̄e dñs tuus iā r̄riq; p̄sci-
 uir. q̄ nec illū dilecturi eratis nec vr̄ deū recepturi. q̄d tamē et dicebat vos et
 debebatis p̄pter quod sepius p̄ Moysen et alios p̄phetas vos ip̄e cōmo-
 nescit: v̄r̄ipm̄ in p̄mis et ante omnia diligereis Deut. x. Et nūc isrl̄ q̄d do-
 minus deus tuus perit a te: vt diligas eū Deut. xi. Et feceritis ea vt dili-
 gatis dñm̄ demū vestrum

**I Caplin. xxvi. In quo agitur de eo quod insipiens
 Iudeus christum dixisse ait Qui non odit patrem et
 matrem etc. I Christianus continuat.**

Non inuile fortassis erit reperere illud quod sup̄ obiecasti nobis
 de patre et matre fratrib; atq; sororibus etc. Faciasq; te de obser-
 uatiōe legis vestre h̄ est eoz que in lege vestra sepra sunt Ecce
 si rem diligentius scrutari atq; examinare volumus. in nihil eo-
 rum seruas q̄ vobis in lege vestra tradita sunt Quo nā cū pa-
 tro honorare te p̄tem tuū et matrē tuā credam: q̄ nec deū quidē vnq̄ qui sū-
 mus v̄riq; pater est oīm et creator et factor: honorasti ac debite coluisti neq;
 veritus eū vnq̄ es vt bonos filios parētes suos vereri decet Malachie p̄i-
 mo Filius honorat p̄tem et suus dñm̄ suū timebit Si ergo pater ego sum
 (inquit vbi est honor meus Ps. Nunquid nō ip̄e est pater tuus q̄ possi-
 det te Quod autē dicis atq; rursūm ais vestrū messiam fore expectatōe gen-
 tium q̄ et p̄gregabit vos ex omnib; popl̄s et reducet vos in hierusalem. Id
 p̄fecto pie quidē sonare videt: sed p̄ter tamē ratiōem dictū est Dicis mihi
 rogo quo pacto ille de ciuitate in ciuitatē iturus est vt p̄greger vos ex om-
 nib; finibus terre. vos inq̄ qui p̄ vn̄uersū fere mundū dispersi estis Zacha-
 rie. viij. Et dispersi eos p̄ om̄ia regna q̄ nescierūt Hieremie. xxxij. Et dabo
 eos in vexatiōem afflictōemq; omnib; regnis terre in opprobriū et in male-
 dictiōem in vn̄uersis locis ad que eieci eos: Deut. xxxvij. Disperget te dñs
 in om̄es populos a sūmitate terre vsq; ad terminos eius. Ps. Item hie-
 mie. xxxiij. Et dabo vos in cōmōtiōem cūctis regnis terre Idem. iij. Leua
 oculos tuos in directū et vide vbi nō p̄strata sis Heter. iij. Et populus p̄
 om̄es p̄fidias regni tui dispersus:

re q̄ hōmīnē v̄ supra dicit. Id sane ridiculū omnīnō est. M̄ert. xxiij. Non
 est deus quasi homo vt mētiat. Sed vt ad annoz sup̄ uatiōem veniā au
 diamus quid dicat. Ps̄. Qm̄ mille anni ante oculos tuos q̄ si dies hester
 na q̄ p̄terit. Ex quibus o christiane colligo v̄m̄ conatū vanū esse atq̄ irrisū
 omnino. Quippe q̄ nobis viā rectā p̄mittere auderis qui tū ip̄i longe a via
 aberraris. Immo videmini conari nos inducere in summā desperationē. B̄
 qua tamē deus omnipotēs nos custodiat. Improperatis q̄ nobis iudeis
 captiuitatē istā nostrā. et longā futurē: s̄ non aiadueritis quāto tpe p̄ies
 nostri ad deū clamauerūt. Vt̄inā disrumpres celos et descenderes. Es̄aie
 lxiiij. Hoc certe t̄ps̄ multo diuturnius est: q̄ id qd̄ nobis obijcitis quippe
 annoz quinq̄ milia. An nō legistis vos o christiani beatos illos eē atq̄ se
 lices q̄ sperant atq̄ expectatē Daniel. xij. Crūs q̄ expectat et puenit ad dies
 mille. Puratis forte nos iudeos nō didicisse annos cōputare et tēpora. De
 temporis igitur huius diuturnitate atq̄ incertitudine audi danielē. Daniel
 viij. Tu aut̄ ergo visionē signa q̄ post multos dies erit. Et Victor. Die
 figur̄ pedem iudei ip̄i huc tendit. conatus eorum om̄is pestifer.

**Capitulum. xxix. In quo iudeus aduentus futuri
 Messie nullā esse diem certaz dicit sed illius futu
 ra benemerita accumulāt Iudeus**

Nectu christiane putare debes nos falsos esse a p̄phetis nostris
 Sed hec om̄ia nobis p̄dixisse. vt nulla nob̄ ne leuis q̄dem occa
 sio eēt desperandi. Quare etiā a danielē nullū t̄ps̄ determinatū
 esse atq̄ p̄fixum qd̄ certe a nob̄ sciri possit Danielis. xij. Tu aut̄
 daniel claudē simones Sz et Es̄aie hec secreta reuelata erāt. Es̄a
 iij. ca. xij. Tu ergo solus dignus fuisti scire altissimi secretū. Quis distimū
 lare nō licet et vos christiani similit̄ futuri tēporis admonitionē a christo v̄o
 habetis. vt de tēpore futuro incerti semp̄ essetis. Sic em̄ legitur in euāgelio
 vestro. De die aut̄ illo nemo scit neq̄ angeli neq̄ filius nisi pater. Quapp̄
 nullo pacto nob̄ desperandū est et si morā fecerit longiorem q̄ sperauimus
 Abacuc. ij. Si morā fecerit expecta illū q̄a veniēs veniet et nō tardabit. Hec
 nimirū v̄ba vos nihil mouēt. Ne vos nihil facitis. Adhuc nos iudicatis
 infideles. Verū si dicere mihi p̄mittatur ac libere loqui audeo plane dice
 re vos potius christianos infideles ac impios. Recre certe i spiritu Abacuc
 hec diu p̄uidite vt p̄p̄te populū diuturna expectatiōe p̄missi messie candē ni
 mīū fatigari: et p̄inde futurū vt noua inter eos secreta atq̄ heresis oriat̄ si nō
 caute p̄uideat. Unde dure huiusmodi admoner̄ atq̄ increpat̄ potius his
 verbis Abacuc. ij. Ecce qui incredulus est nō erit recta aīa eius in semetip
 so. Iustus aut̄ in fide sua viuet. Et quibus sane v̄bis ipsius Abacuc p̄phete
 magna nob̄ spes relicta est et cōsolatio vt nequaquā longā expectatiōem nostri
 messie irritā fore arbitremur. Verboz aut̄ illorū hec nimirū potest eē intell̄
 gentia vt quasi dñs nobis dicat. Semel atq̄ iterū vos redami a seruilitate et
 captiuitate vestra: redimā et t̄rcio. Et erit hec vltima afflictio nostra postq̄
 reliqua nulla. Tobie. xij. Ip̄se castigauit nos p̄pter iniquitates nostras. et
 ip̄se saluabit nos p̄pter misericordiam suā. At hec q̄ causa indubie est. cur du
 rius iā nos affligamur et diuturniore expectatiōe detineamur. Sed tandem

Idem nobis clementiorem exhibebit et nostri multo magis miserebitur et ita
placatus nos in terram nostram reducet Deut. xxx. Ac miserebitur tui et rur-
sum congregabit te de cunctis populis in quos ante dispersit Esai. lxxv. Et au-
fert dominus deus lachrymas ab omni facie et opprobrium populi sui auferet de vni-
uersa terra qua dominus loquutus est et dicit in illa die Ecce deus noster est ex-
pectamus et saluabit nos Ezechiel. xxxvi. Tollam quippe vos de gentibus
et congregabo vos de vniuersis terris et adducam vos in terram vestram Cum
autem nos ita congregauerit dominus statueritque nos in terram nostram. edificabit no-
bis rursum templum et muros ciuitatis hierusalem Ps. cly. Edificans hierusalem
dominus dispersiones israel congregabit Idem Et edificentur muri hierusalem Amos
ix. Et reedificabo aperturas murorum et ea que corruerant instaurabo et reedifica-
bo eam sicut in diebus antiquis Sed tamen de templo reedificando ait non sic
simpliciter intelligendum est quasi rursum edificabitur nobis templum instar po-
ris templi ex muris crassis et lapidibus quadratis. verum ex omni genere lapidum
preciosorum Tobie. xiiij. Porro hierusalem ex saphiro et smaragdo edificabitur et ex
lapide precioso omnis arcuitus murorum eius et lapide candido et mundo Bndictus
ergo sit dominus deus noster: qui hec et multo maiora nobis faciet Bndictus
inquit dominus qui exaltauit eum ut sit regnum eius in secula seculorum Amen

**Capitulum. xxx. Qualiter iudei sperant se omnes
pulsas dignitates regna deperdita sceptrum amif-
sum per futurum Messiam consecuturos Iudeus:**

Quemadmodum (ut vos quod dicitis) oportebat vniuersumque ascen-
dere in templum singulis annis: ita terram nobis exstruet templum
Tuncque iteque sacrificijs indulgebim? ritu et more prius Esai-
elis. xxxvi. Et habitare vos faciam sicut a principio Esai. li. Et
surge sicut in diebus antiquis in generationibus scelerum Et
sciendum hic est. quod sicut in eodem. capt. ter dicitur consurgere: ita sine dubio ter-
cum nobis parabitur templum Et nobis omnia restituet officia et dignitates.
Esai. pmo. Et restitua iudices tuos ut fuerunt prius et consiliarios tuos sicut
antiquitus Nec quid est nobis iudeis predicta esse voluit misericors deus
ut cuius nullus alius sit qui nos consolari possit: ipse tandem velit atque dig-
netur Dece. iij. Quia dies multos sedebunt filij israel sine rege et sine prin-
cipe et sine sacrificio et sine altari et sine ephod et sine teraphin Et post hec re-
uertentur filij israel et querent dominum deum suum Nunc certe est ut nequa-
quam nobis diffidendum sit in domino deo nostro qui vtiq; nobis pollicetur
est se aliquando nostri miseritum. ps. cxxvi. Si oblitus fuero cuius
hierusalem oblivioni decur de cetera mea Deut. xxxvi. Suscitabit te dominus
sibi in populum sanctum sicut iuravit tibi Ezechielis. xxxvi. Et habitare vos
faciam sicut a principio bonisq; donabo maioribus quas habuistis ab in-
itio Hieremie. xxx. Ecce enim dies veniunt dicit dominus et conuertam con-
uersionem populi mei israel et iuda dicit dominus et conuertam eos ad ter-
ram quam dedi patribus eorum et possidebunt eam Deuteronomij. xxxvi. Et
erunt filij eius sicut a principio et certus eius coram me permanebit Itaque
cum ille vult facillime nos ab hac calamitate qua nunc premimur ad pre-
stinam et diuinam immo maiorem gloriam qua nihil melius rursus exaltabit

Nam et sepius antea patres nostros exaudire dignatus est cum eum inuocarent. Quod hinc maxime liquebit quod iurauit nobis iudeis se se facturum misericordiam suam nobiscum. Quod alijs gentibus nunquam legitur fecisse et populis terrarum. ut et super quod dixi Deuter. xxvi. Respice de sanctuario tuo et de excelso celorum habitaculo et benedic populo tuo. Iste sic iurasti patribus nostris. Neque ideo dubitandum vult esse quod non possit nos ille ex tot tantisque gentibus segregare ac rursus congregare in unum locum. Siquidem eadem spiritus ille potestas est ac permanet que fuit ab eterno Deo. vii. Quod autem deus tuus in prospectu tuo et interficiet et illos donec penitus deleant. Nec id quidem ab re ita euenit de nobis. Nam in eo nunquam diffisi sumus si quando eum inuocauimus aut si quid nobis preceperit. Exod. xxxij. Quod si audieris vocem eius et feceris omnia que loquor inimicus ero inimicis tuis et affligam affligentes. Iudith. v. Si ideo non est offensio huius populi coram deo suo non poterimus resistere illis quoniam deus illorum defendit illos et in opprobrium vniuersę terre. Nonne iam satis precepit aut inuocatis quantū ille de nobis poscit. Itaque cum illi placitum fuerit constituet nos rursus in magnam gentem. Esaię. lx. Nihil minus erit in mille et puulus in gente fortissima. Ego deus in tempore subito faciam istud. Quicquid autem ad aduertentia christiane. In his septem aut octo versibus totam spem suam collocat. Postquam ipsi iudei quod et iam ante quod dixi et in hebreo sonat. Deum. Adonai. bohitro. schischemio. Quoties igitur tibi sermo habendus est cum iudeo. mox ipse adhuc dicta refugit verba.

Capitulum xxxi. In quo exprimitur inutilis modus orationum quibus iudei deum orant ut a captiuitate et exilio liberentur.

Quistianus. Miror quod iudee simplicitate tua: si tamen non sit illa simplicitas vulpina: quod dicis neminem posse dei omnipotentis misericordiam apprehendere: Neque reuera id non inficias inuis: Verum subdixi non posse apprehendere eam modica charta aut breui calamo siue fistula: neque ita licet cuique deo prefigere ipsos et horam expectationis vice. neque expectationem illam vobis videri longam et mitram his rebus minus bene recte sentiamus. quid est ergo rogo dico iudee: cur est aut penthecoste: quod et sabbatum nigrum dicitis: calamitates vestras deploratis magna voce in sinagogis vestris: quod quidem oio hac finitur causula. Omnis presumptio videtur finire. Iam mandatum tuum nimis Aramē nostra calamitas finire non habet. Quod et Hieremias sub persona vestra conqueritur: Hieremie. yij. Transit messis finita est: et nos saluari non sumus. Jer. xv. Quare factus est dolor meus perpetuus et plaga mea desperabilis rennuit curari. Jer. xliij. Expectauimus pacem et non est bonum et tempus curatiois et ecce turbatio. Quare quod percussisti nos ita ut nulla sit sanitas. Esaię. xliij. Dereliquit me deo minus et deus oblitus est mei. Quod quod miserabilis ergo illa vestra ad deum de precatio est. Et ubi iam hanc orationem finiuistis cum dicitis vno ore omnes et proclamatis quod diu quod diu. Quia finita oratione aliam mox subinfertis orationem vixore fedam odiosam et scandalosam clamantes irides. Quod dominus quod diu patietur illos dominari qui genibus flexis ante illum. percumbunt et tanquam deum adorant qui in periculo suspensus turpissime ritum finiunt et talia multum

ta alia Sz nihil hec p sunt vobis z tamē in eadē p̄tinatā p̄seueratis Me
minise ergo te volo ac debes o iudex q̄ paulo sup̄ius tibi dixi. quē admodū
deus vobis iā faceret mala illa om̄ia q̄ alijs gentibus facere voluit Insup
z vos de medio auferet Deut. viij. Ipse p̄sumet nationes has in cōspectu
tuo paulatim Deut. xxx. Et eiecit eos de terra sua in ira z in furore z in
dignatione maria p̄ccatē Hieremie. vij. Et misit dñs ad vos omnes suos
suos p̄phetas p̄surgēs diluculo mittentēz z nō audistis neqz inclinastis au
res vras vt cū audiretis cū diceret Reuertimini vnusq̄qz a via sua mala zē
Proinde o iudei frustra ad dñm deum clamatis. qm̄ vos exaudiri nō sine
nequitia via atqz malicia Hieremie. ij. Arguet te malicia tua z auersio tua
Incepabit te Hieremie. xxx. Quid clamas sup̄ p̄ritione tua Insanabilis
est dolor tuus p̄pter multitudinē iniquitatū tuarū dura peccata tua fecerūt ti
bi Si igitur verū faceri velles: nō hīs cōtradiceres Et certe fides omnis de
ote vestro ablata est. Et id quidē de vobis hieronias sepe p̄questus est Sa
ne qd̄ dicitis patres vros ad dñm clamasse z ab eo exauditos esse toties. id
quidē fāremur z nos Verū z si vos in p̄peruū clamaretis ad deum. nulla
tamē vobis relinquitur exaudiendī spes atqz fiducia. non ob aliā certe cau
sam nisi quā sup̄ iam reddidi Neqz vō eadem nūc ratio est vos exaudiedī
deo que fuit illi exaudiendī p̄ces vestros. q̄ z si peccauerūt nō tamē in ma
licia sua p̄seuerauerūt neqz in crudelitate vnq̄ p̄uicaces dephensi sunt Sz
neqz p̄phete vobis sunt qui p̄ vobis intercedant ad dominū p̄abus suis
Ps. lxxvij. Jam non est p̄pheta Quod ē illi exaudiri sunt fecit nōnullorum
virtus z p̄bitas z vite innocētia imo pietas in p̄mis erga deū summa

Capitulum xxxij. Quare in deos non exaudit quia cum in terris
esset ipsum non colentes solum hominem esse dicebant deinde
z alia de tempore natiuitatis domini adijciuntur.

Qontra autē vos accidit ex impietate v̄ra qui dñm deum cū ve
nisset minime recipere dignati estis. sz eius doctrinā z si sanā atqz
rectam. spreuistis tamē: sz z cum vt hominem odibilem deo z abie
ctissimū p̄tempistis Qui tamen ipse mer verus deus z homo
erat quod certe ex miraculoz opationē patres tunc v̄ri agnosce
re potuissent facillime: si non eos animi malignitas penitus excecasset. Erat
ergo nō purus homo: vt tamen vos falso puratis: qui proinde q̄ se deum
faceret. v̄sus est vobis vltimo z acerbissimo supplicio dignus. Si quidem
puru s homo esse non potuit qui virtute p̄pria de celo descendit rursūqz
eadem in celo potestate ascendit: Proverbioz. xxx. Quis ascendit in celū
atqz descendit: Neqz sane puri hominis ea est potestas vt celum disrum
pat z descendat. Dicitis etiam patres vestros expeccasse aduentum saluato
ris nostri annis quinque milibus. Id quidem ita est z tamen nos cuius iam
post tam longā expectationē venisse firmissime credim⁹: z si idipsum vos mi
nime recipiatis. Unde fit vt vestra simul deinceps expectatio: sicut z hactē
nus fuit: vana propterea irritaqz habeatur frustra q̄ sit oratio. Qd̄ z herem̄
as p̄pheta in spiritu cogitauit. Temoz. iij. p̄h. Cum adhuc subsisterem⁹
defecerunt oculi nostri ad auiliū nostrū vanū. Sed z insup̄ q̄ dicitis in
quo z multum gloriāmini: vestrum messiam: quem egre tū expectatis: ven
turum eandem atqz de progente dauid descenditurū sic non intelligo. Quā

Do quidem inter vos nullus inueniatur qui vere dicere possit se de pge-
 nie dauid originem duxisse. Ad eo em dispersi eratis sub Nabuchodonoso
 babiloniorum rege & deinde sub Tito rege & imperatore Romanor vt vix vl-
 lus inuentus fuerit de vobis qui familia sua agnosere potuisset. Eldre. i.
 ca. ij. Et. ij. c. vij. Et non potuerit iudicare de omni patruz suoz & semen suu
 verum ex israd essent. Quin nec vos dicere potestis vere certoz illum aut fu-
 turum deū. aut hoiez tantū aut ex vtroq; p̄tuncum & hoīem pariter & deū
 aut forte vnū ex angelis. Esto iam hoīem illum dixeritis tantū ac purū ho-
 minē sed quo pacto ille vos poterit eripe ex manib; tot tantozūq; regum &
 principuz qui sunt in terris. Terū nec quidē angelus esse potest. Siquidē
 scriptum de eo Malachie. iij. Ecce ego mitto angelū meū & prepabit viam
 ante faciez meā: & statim veniet ad templuz suū dñaroz quē & queritis. Quō
 em si angelus erit: alius eī angelus viam prepabit ante faciez suā. Rursum
 dicitur & statim veniet ad templuz suū dñaroz &c. Hoc non de angelo intellē-
 gi potest cāto aut minus de homie. Is igitur qui vēturus dicit ad templū
 suum dñaroz: non alius erit q̄ deus. Qd & pphere multi de eo attestantur
 Miche. vij. Ego aut ad dñm p̄spiciā. expectabo dñm deū saluatorē meum

**Capitulum xxxij. qd de dispersione iudeoz est: & multiplici eoz
 calamitate. Christianus continuat.**

Quod hisce quidem verbis luce fit clarius falsum esse quod dicitur
 sic scdm qd scriptū est Zacha. vij. Dñm in quatuor ventis dis-
 persi vos dicit dñs. Qui illis quoq; astipularur Leuit. xxvi. Ne
 tribitis inter gētes & hostilis vos terra p̄sumer. Ite illud Deu-
 tero. xviij. Adiungat tibi dñs pestilētiā: donec p̄sumet te de terra. Ite ibi
 dem Et remanebitis pauci numero veluti prius eratis cū abraham esset qui
 primus fuit ex iudeis sup terrā. Atq; illud iam antea quoq; dicit: q̄ & hic te
 in futuruz te dñs castigabit & punit. Immo sic perdet vos & destruet vt ne
 vnus quidez de vobis remāsurus sit Miche. ij. Surgite & ite quia nō ha-
 bebitis hic requiē. Quāmodū igitur pharao qui vos fugientes ab egypto
 prosequēbatur perit in medijs fluctibus maris rubri cum omnib; suis.
 Ita & vobis nullus exandē relinquetur in terra. Et si de his aliqui remāserint
 tabescēt in iniquitatib; suis in terra inimicorū suoz. Dura & ceca penitus
 obstinatio. Quid insolētius. quid stolidius q̄ non agnosere suoz errorem
 post tantā admonitiones. Hanc hec rament verba (credo) durissima vobis
 sunt auditu & terribilia indubie admoduz. Quō igitur ex te bone vir. si
 quando venit messias ille vester forte: vt arbitror: ad kalendas grecas vs
 aunt vnde & nunc repetere illa que tam etsi supra satis visus suz dixisse co-
 gor atq; impellor diuino dicere de plagis que supra vos vētūre sunt vltio-
 ne diuina in tantuz vt nulla spes vobis relinquatur. Atq; hec ipsa que hoc
 pacto superuentura vobis sunt ipse dominus iurēturando confirmauit.
 Amos. iij. Iurauit dominus deus in sancto suo: quin ecce dies venient su-
 per vos & leuabit vos in cōris & reliquias vestras in oīlis feruentibus & p̄-
 aperturas exhibitis altera contra alteram Ezechie. xvi. Et faciam tibi sicut
 desperasti iuramentum vt irritum faceres pactum. Dicitis item o iudei q̄

per dies quidem multos sedebitis sine principe atq; rege post autem resur-
ruerunt sed non additis q; prius vobis reuertendum sit a via pessima et co-
uertendū ad deum vestrum quē vtiq; querere deberetis. Paralipo. ij. c. xv.
Transibunt autem multi dies in israel absq; deo vero et absq; sacerdote abs-
q; doctore quoq; et absq; lege. cumq; reuersi fuerint in angustia sua ad do-
minum deum israel et quæserint eum recipiē euz Dzee. ij. Et post hec reuer-
tetur filij israel et quærent dominū deum suum et dauid regē suum Baruth
scdo. Et reuertemur vnusquisq; nostrū a vjs nostris Scdm autē caldas
cam sram ita legitur Et obediunt m esse filio dauid regi suo et parebunt ad
dominū et ad bonuz eius in nouissimis diebus. Atq; vrinam o iudei aliqñ
conuertamini ab ista pertinacia vestra et mentis cecitate qua nec veruz agno-
scere potestis nec cernere lumen ipsum quod illuminat omnem hominē ve-
nientem in hunc mundum Id tamen hacenus speratum de te semper fuit
atq; speratur adhuc propter testimonia sacrarum litteraruz Deut. xxx. Tu
autē reuerteris et audies vocem domini dei tui et reuerteris ad dominū deū
tuum et in toto corde tuo et in tota anima tua et. Baruth. ij. Et auertent se
a dorso suo duro et a malignitatibus suis et reminiscetur vias patrū suoz
qui peccauerūt in me Hieremie. xxxij. Eū quæseritis me in toto corde vestro
inueniā a vobis ait dominus Nam prope est dominus inuocantibus eū
Querite ergo dominum deum dum inueniri potest a quo et vitam et omnia
haberis. Amos. v. Vos querite m et viuētis et nolite querere bethel. hoc ē
domum idolorum Itē Hieremie. xvi supra in oratione. Conuerte nos do-
mine ad te et conuertemur.

I Caplin. xxiiiij In quo aliqua dicuntur que daniel pro-
pheta de tempe veri messie predixerat. Etiam hic exprimit
q; plane insaniāt Iudei indurati et cca. euz queratur ab ali-
q; vbi est messias vester

U Jeror. Ecce nunc christiane charissime ecce in q; q; facile ill o-
rum es obstruere poteris quoz firmamentum dicitur et suarū
probationū quibus inueniuntur in sola Danielis propheta col-
lata est. Quia enim inquitur: daniel ipse de tempore certo at-
q; determinato loquutus est. qui tamen finem illius tempo-
ris vtiq; preliuit non est mirandū si uos adhuc expectare oporteat. At qd
ille etiam diligenter nos visus est premonuisse Danielis. ca. xij. Beat⁹ qui
expectat et peruenit ad dies mille trecentos et triginta quinq; Sed audiant
et te nunc quid sentiat super his verbis liber ille qui apud eos Talmue in-
scribitur quid rursus sentiant Rabbi eorum omnes exponendo verba illa
Danielis. Scribūt enim hi q; hec annorum supputatio exēdit se ad ānos
mille et quingentos quod tempus vltimum erit captiuitatis iudeoz sub
principibus et regibus christianis. Duo rum exaro tempore mox messias
illorum veniet absq; omni hesitatione. Ad cuius tunc aduentum prepara-
bunt sese omnes simul iudei et orietur tumultus non paruus in terris ma-
gime vero inter christianos. q; tumultus tant⁹ erit vt nō facile poterit ad-
uertere pncipes christiani. qd sit quod molantur tauro apparari ipi iudei.
B uij

Scribunt quoque idem Rabbi fidem christianorum non nisi ad predictum
tempus hoc est ad annos mille et quingentos duraturam qui terminus erit christi-
tiane religionis ultimus. In magnis igitur augustis erunt tunc christiani.
Luz autem hec ita agitur inter christianos interea eorum messias veniet appare-
bit. Nec quidem illorum expectatio hactenus fuit sepe et tunc illius observatio.
sed sefellit profecto eos sua spes ac frustrata est iam sepius. Hinc gaudere et
exultare soliti erant: quoties bella inter christianos atque ipsos Turcos ce-
terisque infideles excitabant quasi id ipsum presagium quoddam sit sperare mu-
tationis fidei et religionis christiane. Verum et in hodiernis viginti diebus tripu-
diant animos exultant si que talia audiant fieri ac gerere quidem magis si
inter christianos ista geruntur. Quamquam autem ita ut audisti sepe frustrata sunt
sua expectatio. permanet tamen in eadem adhuc pertinacia etiam cum summa depre-
catione. Itaque quoties ex vobis christianis quisquam illis obicit aut impro-
perat ubi est inquit vester messias. Ac tunc quoque subiungit Seducimini
sane miseri. Tum illi mori exandescunt et excitant aduersitate magno in furo-
re in tantum ut si liceat eis pugnis vestris re inuaderent imo dentibus suis re dis-
cerperent nedum laeciferent opprobriis. Adeo quippe dolent atque offendi-
tur. si hoc paero illos illudis ipsa veritate. Quod hinc puenit quod populus est
animo clarissimi. Et licet ita iam veritate aperte profusi sunt: nunquam tamen eos in-
uentes sine responso. Unde et aiunt. Et si nunquam fortassis venturus ipse es.
erimus tamen nos vestri iudei semper. Ecce iterum ecce o christiane ad quam
pduxisti desperationem. Habent quoque inter se verbum quoddam rursus et vul-
gare cum adinuicem colloquuntur de suo messia atque de eo sermones vltro
citroque conferunt quod quidem verbum huiusmodi est. Ach quid moratur
quod tarde aduenit Arcamen mihi quid est ita sibi quisque loquitur: minime depre-
randum est. Patres profecto nostros huiusque sed uixit omnes et sine spe inane
vacuosque desituit me quod iccirco verba hec spe duci sententia.

Capitulum xxxv. Quomodo iudei plus pertinacia quam spe bona ducunt
alium messiam expectent. Narratur etiam exemplum unum in quo
ponitur ratio mutationum temporis. **V**ictor prouocat.

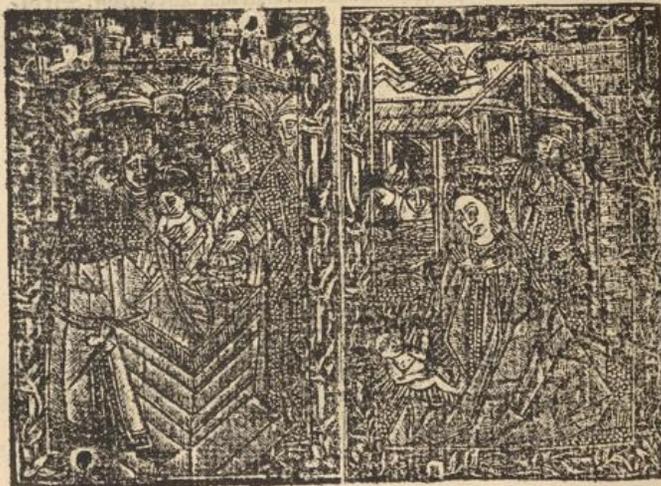
Quibus verbis liquido apparet o christiane illos quidem pre-
uocare in eadem mentis pertinacia non spe aliqua ducti sed ex quadam
porius animi obstinatione. Imo: ut verius dicam: ex imato quod
dammodo christiane religionis odio. Sed et ipsi etiam hec eadem
ipsa ita accidere non diffidenter ob sua imania flagitia hinc su-
us messias peuldubio esse ut non veniat. Certa non omnino hac sua falluntur
opinione. Quandoquidem nullum aliud peccatum est quod grauius apud deum
censeatur quam peccatum incredulitatis. de quo etiam scriptum est quod neque hic ne-
que in futuro remittetur. Quo fit ut non credere deiceps vellet vestri ille ad eos
veniret verus inquit christus. Narrabo igitur hinc nunc aliquod quod accidit ali-
quando mihi. Superioribus annis quidam ad me accesserunt christiani dica-
tes. Optime Victor versari sumus aliquot annos inter iudeos cum quibus no-
bis erat familiaritas congregandi nonnunquam ex quibus tunc per iocum ali-
quid interrogauimus si eorum christus aduenisset et ubi nam esset apparebit ne
aliquando vel tandem o iudei. Tum illi mori: ut prompta gens est ad respon-
dendum: hunc in modum nobis responderunt. Tum autem appropinquans

rint mille & quingenti videlicet o christiant & mitra & noua atq; rara erit mo
mo talia que nunq; ab aliquo audistis aut ipsi vidistis vsi vos tunc q; cau
re. pspicere oportebit. Qd cum christiani illi cu' audiuissent pre nouitate ta
lium sermonu quasi stupidi exclamauerunt dicentes. Et veru herde vos o iu
dei dicere videmi. Siquid e' ita nuc res gerant p' hec scz rpa quasi subsecuris
ra indubie hui' p'ntis status mutatio sit p'cipue christianoz. Et etia nuc ex
pimur magna esse doctrina & sapientia eoz iudeosu quos illi Rabbi & ma
gistros appellant: q; de futuris euentib; dicere immo p'dicere nouerunt atq;
diuinar. tum ex his sacris lris quas memoriter tenet. tum etia ex sideru ob
seruatione. cuius q; rei pleriq; eoz periti esse credunt plurimu. hec ego vbi
ex illis ira p'rigisse accepta christianis: eosde hoc smone copellau. O chri
stiani minime sane admirari debetis illos tam p'ros esse in scripturis sacis
presim Rabbi eoz atq; magistros tales esse qui ab incunabilis fere in il
lis studijs vsatur. Qd & ideo ab illis institutu est: vt & alias te q; admonui:
ne no suos in fide sustineat foueatq;. neue illi demu post longa expectatoez
sui messe desperet. Hinc illi de varijs calamitatib; & bellis q; crebris oriu
tur & surgut temporib; loqui solent vt cum ira eueniant: credatur illi causa
& sapientia nouisse. Quare meminisse te oportebit o christiane non ideo ista
euenire qm illi p'dixerat certa fortassis noticia edoet. S; quia hmoi statu
mutationes sepe numero p'ringere soleant & quide post certos & determina
tos aliquor annos vel ab ipsa natura vel ita volente & agere deo incitis no
stris exigentibus vt exempli causa. Si quis velit tempora ipsa supputare
ab Adam vsq; ad abraam. de hinc ad Dauid. & ita deinceps in hunc vsq;
diem: inueniet pauldubio non mo p' erates illas statu immutatione facta
sed fere vt cretissimo q; anno: vt & vulgo dici soler. noue alicui' rei aut sece
inductione fieri. Hinc g' nunc patere pot ac esse p'piciu que nam fuerit po
tissimu causa tante expectatoez iudeoz ad annos vsq; mille quingentos.
At tam e' & ipsa illa longa expectatione allucinati sunt atq; decepti. S; di
cet fortassis illi o mi Victor. Et si ita sese habeant vt narrafi. Videmus ta
me postiora ista rpa nostra priorib; illis seculis multo ee deteriora. Et id
qd e' absq; dubio no nihil significare atq; portendere videt. Quib; in ego ita
rudi. O christiani simplices certe estis multu & tardi corde ad p'cipiendum
que scripra sunt p' pphetas de tepoz mutatione. Eide. iij. c. vi. Confide &
noli timere. & noli festinare cu' priorib; tepozib; cogitare vana vt no p'peres
a nouissimis epibus Job. vij. In tantum vt si priora tua fuerint praua: &
nouissima tua multiplicetur nimis. Interroga em generatoez pristinas &
diligenter inuestiga. Eccias. vij. Ne dicas quid puras cause est q; priora re
pora meliora fuere q; nunc sunt. Sulticia est em hmoi interrogatio. Siquis
des solus del est pro arbitrio & in p'scrutabili voluntate sua omnia posse im
mutare Daniel. ij. cr. xij. Et ipse mutat rpa & erates. Tuz illi rursus An no
aliquid noui: inquiunt: portendere viderur Comera nup visus malo. Certe
vriq; aliquid o Victor: charissime aliquid fear. At ego tum illis Mondu
scripturas: inq; p'cipitis quibus sepe & satis p'moniti sumus non esse fidez
vllam altris attribuedaz Esdre. iij. ca. xvi. Virre. x. Nec dicat d'ns iuxta vs
as gentiu nolite discere. & a signis celi nolite metuere que timet gentes. que
leges populorum sunt vane Hacenus illi. Hinc nos vnde digressi sumus
reuertamur. Et aut supra dixi plurimi inter christianos repiuntur p' p'ro
big homines qui iudeis ipis vriq; comparant eozumq; miserent p'p'erta

D

modo Mater Iudeos ipsos plurimi sunt pauperes ac miseri. qui forte nihil
 intelligunt de mysterio religionis. Sed et alias quoque miseri quod nihil habe
 unt unde vitam foueant suam tueanturque. Quare nihil indignius illi audi
 unt. unde licet inter eos pauperes sint plurimi etiam summa prece inopia re
 rum et fame. Tamen si congregariis cum aliquo ex illis pauperibus pro
 miseratque illi se subuenturum in praefata facultatem tuam consueto. auxilio. et ope
 si a sua ipse superstitione recedere vellet. volueritque vestram amplecti fidem.
 Non cum ille indignissime huiusmodi tuam suasionem feret ac tandem ad
 uersum te hunc in modum clamabit. Quid me christiane tuis molestias pro
 missionibus vanis et frivolis. Si enim quid peccatis in vobis est erga pau
 peres. potius illam ostendatis in pauperes vestros qui plurimi apud vos
 sunt. Illis subuenite Illis succurrite. ne opus illis sit torques ad nos diuertere
 et his verbis stolidis ac plane furiosis se demerem. omnino et amantem esse
 testatur. Quapropter ut patet omnia concludam. Si decus aliquod no
 menque quod absit: habere iudei merentur non ad nostros christicolos sed
 secum potius ad inferos referant ubi in perpetuum cruciabuntur cum de
 monibus qui scientes malunt male agere quam instructi vitam eternam posside.
 Unde in eos magis aduertent verba christi saluatoris nostri que dicunt
 Seruus sciens voluntatem domini et non faciens eam vapulabit plagis mul
 tis. Si ergo hoc verum est sicut in veritate est nemo magis apud inferos quam
 iudei cruciari debet cum ipse deum derideat et nihil omnino bonitatis agat.

Finit liber secundus venerabilis viri domini
 Victoris modo sacerdotis solum iudei in quo
 indeorum secreta reuelat et christum saluatorem
 nostrum verum deum predicat cui sit gloria et ho
 nor per infinita secula seculorum Amen

**M. Swrinus Gratus Danentrenſ domtio
Helie de Luna bonarum artiuꝝ profefſori. ⁊ ad
Nachabeos in Colonia confefſori ac tutori di
gniffimo Salutem plurimam dicit.**

Sillos laudare debemus Helia vir preſtatiſſime qui aliquo
negocio intenci preclari facinoris aurartie bone famā querunt
te maxime olim laudare debemus qui omni ſtudio atqꝫ diligen
tia imo maximis tuis impenſis templū diuoz Nachabeoz
non dico reſtaurare ſ; noua oīno hoc eſt admirāda quadaz arte
extrui ſampridez curauiffi. Tantū profecto ornamentū tantū decus tantā
qꝫ rerū nouarū maieltatē ac gloriā ppe imortales ſepre nobilibꝫ beatiffime
matris Salomone filijs artuliffi vt animo complecti valeant pauci dice
re nemo. Sunt eſ; corpa a te ſanctorū aureis primuz inaurata brachreis et
purpuratis maxime clamydulis exornata. Hic em belluara parapetalma
ra Illie vaſa eū aurea tū argentea miro quodā artificio celata. Feruet p totā
edem apparatus angelicus vt cultus oīno ille celſtis hoibus addat auro
ritatem. Non deſunt conchiliata perifromata que ex auro textili viſcentiuꝝ
oculos gratiffimo quodam ſpectaculo depaſcant. Que minus pfecta ſunt
reconciātur. vetuſta renouant. vbiqꝫ architectus vbiqꝫ pictor vbiqꝫ faber
erarius ꝑſpiciuntur. Multa deinde excogitas que ad laudem dei optimi
maximi prinere dignoſcuntur. Quo ſit vt templū hoc noſtrū vel potius tu
um rāz ſit laudariſſimū vt cum totius almanie templis (modo parua mag
nis non indecenter ſepe cōparanda ſint) magnifice certare videat. Quid po
ſtremo: Omnia ꝑ ſarānatores abſoluūtur vt nihil ad gloriā deo nihil ri
bi ad laudem deſit. Quapropter cum omnis tuas pecunias. omnis opes. om
ne etiam tuum (vt ſic loquar) peculium pro honore ſummi dei oīmqꝫ ſan
ctorum non dederis ſolum ſed. plane effuderis cunqꝫ preterea non dice mo
do verum noctis ſepenumero partem infringas quo gloriā dei in terris
amplifices. non indignū fore iudicau ſi nobile hoc de domina noſtra opu
ſculum ac nobiliſſimo deinde principi conſecratū dignitati tue ab me in ꝑ
miſ legendum traderetur vt qui beatiffimam dei in terris parentem hono
rare conſueuiffi eius ſempꝫ preconia amplifices. Vale pater venerabilis ce
me: vt cepiffi ſemper ama Colonia ex edibus noſtris pridie nonas Janu
arias Anno domini. M. LXXX. ij.

D